

ULUSLARARASI SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ THE JOURNAL OF INTERNATIONAL SOCIAL RESEARCH

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi / The Journal of International Social Research
Cilt: 13 Sayı: 72 Ağustos 2020 & Volume: 13 Issue: 72 August 2020
www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

FUZULÎ'NİN KASİDE DER-NA'T-I HAZRETİ NEBEVÎ'SİNİN ÜSLUP ÖZELLİKLERİ VE ŞAİRİN SU REDİFİNİ KULLANMA NEDENLERİ

STYLISTIC FEATURES OF FUZULI'S KASİDE DER-NA'T-I HADRAT NEBEVI AND POET'S REASONS FOR USING WATER REDIF

Osman ESİN*

Öz

Klasik edebiyatımızda gerek nazım gerekse nesir alanında çok önemli şair ve yazarlar yetişmiş, sanat değeri yüksek eserler meydana getirilmiştir. Maddi ve manevi değerlerimizle yoğrulmuş olan bu eserler, her devirde ilgi ve beğeniyle okunmuş ve milletimizin övünç kaynağı olmuştur. Büyük bir emek, fedakarlık ve sabrın bir ürünü olan bu değerler, zamanın da sınavından geçerek insanı kucaklayan yapılarıyla şaheser olma vasfını kazanmışlardır. XVI. yüzyıl Divan şairlerinden Fuzûlî'nin, Hz. Peygamberi övmek amacıyla keleme aldığı "*Kasîde Der-Na't-ı Hazret-i Nebvî*"si de bu özellikteki eserlerden biridir.

Bu "Na't-ı Nebvî"de, Hz. Peygambere duyulan aşk, su sembolüyle anlatılmıştır. Suyun, kasidenin anlam ve anlatım dokusunu oluşturan bir temel öge olarak alınması, insanlık tarihi açısından taşıdığı önemden gelmektedir. Zira, mitolojik ve efsanevi anlatımlarla farklı kültür ve inaçlara dair çeşitli anlam ve görevlerin yüklendiği su, her zaman bir kutsallık ifadesi olmuştur. Bir rahmet olan suyun, alemlere rahmet olarak gönderilen Hz. Muhammed ile ilişkilendirilmesi de suya ayrıca ilahi bir değer katmıştır.

Fuzûlî, kendini basit, şartlı ve bileşik yapı cümlelerle ifade etmiş, su ve su çağrışımı uyandıran sözcüklerle ses ve söz tekrarlarını yerinde ve ustaca kullanarak hem anlama derinlik kazandırmış hem de mısraları musikileştirmiştir.

Bu makalede, bir aşk ve ıstırap şairi olan Fuzûlî'nin aşk denen yüce duyguyu yoğun bir şekilde yaşarken tahammül sınırlarını zorlayan acılara katlanmada ortaya koyduğu sabır ve irade ile, şiirinin arka planını oluşturan kültürel birikime dikkat çekilmek istenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Na't, Su Metaformu, Rahmet, Ab-ı hayât, Zemzem, Anasır-ı Erbaa.

Abstract

In our classical literature, very important poets and writers were trained in both verse and prose fields, and works with high artistic value were created. These works, which have been kneaded with our material and spiritual values, have been read with interest and appreciation in every period and have been a source of pride for our nation. These values, which are products of great labor, sacrifice and patience, have passed the test of time and have gained the quality of being a masterpiece with their embracing structures. XVI. One of the Divan poets of the century, Fuzûlî, Hz. "Kasîde Der-Na't-ı Hazret-i Nebvî", which he penned to praise the Prophet, is one of the works with this feature.

In this "Na't-ı Nebvî", Hz. The love for the Prophet is described with the symbol of water. Taking water as a basic element that constitutes the fabric of the meaning and expression of the ode comes from the importance it carries in terms of human history. Because the mythological and legendary narratives, the water, in which various meanings and duties related to different cultures and beliefs are loaded, has always been an expression of holiness. The water, which is a mercy, is sent to the realms as a mercy. Its association with Muhammad also added a divine value to the water.

Fuzûlî 'expressed himself with simple, conditional and compound sentences, and has brought depth to the meaning and musicized the verses by using sound and word repetitions in place and skillfully with the words that evoke water and water connotation.

In this article, it is aimed to draw attention to the cultural accumulation that forms the background of his poetry with the patience and will that Fuzûlî, who is a poet of love and suffering, suffers from the pain that pushes the limits of tolerance while intensely experiencing the supreme feeling called love.

Keywords: Na't, Water Metaform, Mercy, Ab-ı Hayat, Zemzem, Anasır-ı Erbaa.

* Dr., osmannuriesin@hotmail.com

Giriş

Fuzûlî'nin 32 beyitten oluşan "su" redifli na't kasidesi, daha çok "Su Kasidesi" adıyla şöhret bulmuştur. Şiirde, "su" sözcüğünün redif olarak seçilmesini sadece dış ahengi sağlamaya yönelik bir tercih durumuna ya da yaşadığı bölgenin suya hasret bir yer olması gerekçesine bağlamak yeterli bir açıklama sayılamaz. Şairin, anlamı ve anlatımı "su" kavramı üzerinde yoğunlaştıracak kadar suyu önemsemesi ve kasidede redif olarak kullanmasının birçok nedeni vardır; bunlar, şüphesiz Su Kasidesi'ne değer katan ve onu önemli kılan ayrıntılardır.

Her şeyden önce su, çok tanrılı inançlar sisteminde hayatın başlangıcı ve kaynağıdır. Mitolojik tasavvurda kaos olarak nitelenen ve evrenin ilk elementinin bulunduğu ana madde olan su, bu özelliğiyle evrenin ortaya çıkışına dair ilk mükemmelliği yansıtır (Esin, 2018, 62). Kozmik bilgilere göre bütün canlı varlığın özünü kendinde barındıran su, "ilahi" olarak nitelenmiş, suyun ilk örneği olan "hayat suyu" da sonsuz yaşam kaynağı olarak algılanmıştır (Eliade, 2003, 199-200). Doğal olan her su, yaratılıştan itibaren etkin rolden gelen kutsallığıyla bütün inanç sistemlerinde, Tanrıya yakarmada, kutsama özelliğine sahip oluşunun yanında, saflaştırma ve yeniden hayat verme özelliğiyle günahları temizleyici bir unsur olarak değerlendirilmiştir, (Mircea, 1992, 182-183).

Dünya mitolojilerinde olduğu gibi Türk mitolojisinde de kutsal sayılan su kavramı etrafında yaratılışla ilgili çok zengin bir efsane kültürü oluşmuştur. Ancak Kadim Türklerin inanç ve geleneklerine dair mitolojik söylemler, İslamiyetin kabulünden sonra her ne kadar göçebe hayat tarzını sürdüren Türkler arasında varlığını sürdürse de yerleşik düzene geçen çoğunluk, artık İslami bir hüviyete bürünmüş olan suyu, İslamın emrettiği tarzda kullanmaya başlamıştır.

Her şeyin, evrenin ana ögesi görülen suların çıktığı görüşü, Tek tanrılı döneme geçildikten sonra kutsal kitaplarda Allah kelamı olarak geçmektedir. Tevrat'ta, Musa'nın Dördüncü Kitabı Tekvin'de, su kavramının yaratılıştan itibaren oynadığı etkin role dair şu açıklamaları görüyoruz: *Allah gökleri ve yeri yarattı (Tekvin, 1/1). Ve yer ıssız ve boştu ve enginin yüzü üzerinde karanlık vardı ve Allah'ın Ruhu suların yüzü üzerinde hareket ediyordu (Tekvin, 1/2). Ve Allah dedi: Suların ortasında kubbe olsun ve suları suların yüzü üzerinde ayırsın (Tekvin, 1/6). Ve Allah kubbeyi yaptı ve kubbe altında olan suları, kubbe üzerinde olan suların yüzü üzerinde ayırdı (Tekvin, 1/7). Ve Allah kubbeye "Gök" dedi (Tekvin, 1/8).* Tevrat'ta su kavramı, en çok, yeryüzünde zorbalığa neden olan insanlara, Allah'ın bir cezası olarak meydana gelen Nuh Tufanı'nın geçtiği bölümlerde (Tekvin, 6/13, 14, 17; 7/4, 6, 7, vd).

Kur'anı Kerimdeki bazı ayetlerde su, yaratılış maddelerinden birisi olarak anlatılmış, Allah insanları imana davet ederken dikkatleri çoğu kez su üzerine çekmiştir (Esin, 2018: 66): *"O nankörler görmediler mi ki göklerle yer bitişik idi, biz onları ayırdık ve her canlı şeyi sudan yarattık" (Enbiya: 21/30; Nûr: 24/45).* *"O, hanginizin amelini daha güzel olacağı konusunda sizi imtihan için, henüz Arş'ı su üstünde iken gökleri ve yeri altı gün içinde (altı evrede) yaratandır (Hûd: 11/ 7).* Hz. Peygamber'in, varlığın başlangıcının su ile ilgili olduğuna ilişkin bir hadisini İmran b. Husayn (ra) şöyle nakleder: *"Rasûlullah: Ezelde Allah'tan başka bir şey yoktu, arş'ı da su üzerindeydi. Levh-i Mahfuz'da her şeyi yazdı, gökleri ve yeri yarattı.* (Sahîh-i Buhârî, "Kitâbu Bed'ül-Halk, 1348).

Su rahmettir. Rahmet, kullarına engin merhamet ve şevkatiyle muamele eden yüce Allah'ı en büyük başıdır (Altıntaş, 2017, 31). Su, rahmet olması dolayısıyla aynı zamanda Hz. Peygamberdir. Çünkü Kur'an-ı Kerim, Hz. Muhammed'in alevlere rahmet olarak gönderildiğini ifade eder. *"Biz seni ancak alevlere rahmet olarak gönderdik" (Enbiyâ, 21/107).* Yağmurların yeryüzüne hayat vermesi gibi Hz. Muhammed de getirdiği din ile insanlığın manen hayat bulmasını, puta tapıcılıktan ve kötülüklerden kurtulmasını sağlamıştır. O, engin şefkati, sınırsız merhametiyle insanlığı kucaklamıştır.

Su, Emine Yeniterzi'nin yorumuyla büyük bir nimettir. *"Bunu susayınca veya sularımız kesilince daha iyi anlarız. Hz. Peygamber'in bir adı da Nimetullâh'tır. Cenab-ı Hak, Hz. Peygamber'e iman edip emirlerine uyan, yasakladıklarından da kaçınanları dünyada ve ahirette türlü nimetlerle mükâfatlandıracaktır. Bu nimetlere ulaşmak Hz. Muhammed (s.a.s.) ile mümkün olduğu için O'na Nimetullâh denmiştir (Yeniterzi, 2013, 80).*

Su hayatı güzelleştirir, toprağa canlılık, ruha ferahlık verir. Hz. Muhammed de güzel ahlakıyla hayatı güzelleştirmiştir. Su aynı zamanda bereketdir ve maddi hayatın da kaynağıdır; manevi hayatın kaynağı ise imandır; iman ruhun diri olmasıdır. Kur'an-ı Kerim'de *"Biz her şeyi su ile diri kıldık" (Enbiya: 21/30)* buyurmaktadır. Yine Kur'an-ı Kerim'deki birçok ayette suyun, varlıkların hayatı açısından taşıdığı öneme dikkat çekilmiştir (Bakara 2/22, 164; Hac 22; En'am 6/99; Hicr 15/22; Nahl 16/10- 11; Furkan 25/48-49; Secde 32/27; Zümer 39/21; Casiye 45/5; Kaf 50/9- 1; Rum 30/24, 17).

Su hayırdır, sadakadır. Hz. Ayşe: *"Ey Allah'ın Resülü! Verilmemesi caiz olmayan şey nedir?" dediğinde, 'su, tuz ve ateş' yanıtını alır. Tekrar. "Ey Allah'ın Resülü, suyu anladım, peki tuz ve ateş niye*

öyledir?" der ve şu cevabı alır: "Ey Humeyrâ! Kim isteyene ateş verirse, bu ateşin pişirdiği her şeyi tasadduk etmiş gibi olur; kim su bulunan yerde bir Müslümana bir içimlik su içirirse, sanki bir köle azat etmiş gibi olur; suyun bulunmadığı yerde içirirse, ona hayat bahşetmiş gibi olur (Canan, 1993, 774 (2474) (6761)).

Su, sadeliğin ve gösterişsizliğin de bir sembolüdür. Kibir ve dikbaşlılıktan uzak haliyle kendisinden aşağıda olan varlıklara akıp giderken bir rahmet unsuru olarak onların beslenmelerini ve hayata tutunmalarını sağlamıştır. Aynı şekilde su ile sembolize edilen Hz. Peygamber de Allah'ın sevgilisi olmasına rağmen tevazu sahibi olup herkese değer veren bir kişidir.

Su, en etkili temizlik aracıdır. İslam dini temizliğe büyük önem vermiştir. Abdest, taharet ve namaz kılma gibi ibadet şartları su ile gerçekleşmektedir. Su, her zaman bedeninin ve kullanılan eşyaların temizlenmesi ve manevi kirlilerden arınma aracı olmuştur (Uludağ, 2017, 20; Günay, 2009, 433).

Su, İskender Pala'nın yorumuyla sevgilidir. Şairlerin dilinde sevgililer suya bakılarak anılmış, sevgilinin boyu, gerçek güzelliğe giden yolun âb-ı revanı, akar suyu olarak nitelenmiştir (Pala, 2000, 113).

Su, "anasır-ı erbaa" denilen dört unsurdan biridir. Eski inanç ve felsefeler, insan ve kâinatın, toprak, su, hava ve ateş gibi dört temel maddeden meydana geldiğini ileri sürmüşlerdir. Tasavvufî düşüncüyü felsefî boyutlara taşıyarak İslâm düşüncesinde büyük değişiklikler meydana getiren İbnü'l-Arabî, antik Yunan düşüncesinden gelen ve feleklerin hareketi sonunda ortaya çıktığını düşündüğü bu dört unsuru Tanrı'nın dört günde yarattığı ve bunların içinde ateşin en üst mertebede bulunduğunu belirtmiştir. Hayatın devamı için gerekli olan ve kendine özgü özellikleri bulunan bu dört unsurdan **toprak**, Hz. Âdem; **ateş**, Hz. İbrahim; **hava**, Hz. İsa; **su**, Tufan dolayısıyla Hz. Nuh ve Hz. Muhammed ile ilişkilendirilmiştir (Akyol, 1991, 46; Karlığa, 1991:149-151). Toprak ve su aynı zamanda faniliği sembolize eder. Bedeni toprak ve sudan ibaret olan insan ölümle birlikte tekrar toprak olacak, ait olduğu yere gidecektir.

İslami inançta çok büyük önem taşıyan bir su vardır: Zemzem. Mescid-i Harâm'da Kâbe'ye çok yakın bir yerde bulunan bu kutsal suya, Hz. İsmâil'in annesi Hâcer, uzun arayışlardan sonra İsmâil'i bıraktığı yerde suyun kaynağından fışkırarak aktığını görüp "Yavaş yavaş ak, dur!" demesi veya çevresini kumla çevirmesinden dolayı bu adı aldığı ileri sürülmektedir (Küçüktaşçı, 2013, 242; Çifçi, 2013, 23). Hz. İbrâhim ve İsmâil'in uyguladığı gelenekleri düzenleyen Hz. Peygamber, ashabına bol bol zemzem içmelerini ve memleketlerine götürmelerini tavsiye etmiş, bizzat kendisi de Mekke'den Medine'ye sık sık zemzem getirtmiştir (Küçüktaşçı, 2013: 245). Hz. Peygamber'in bir niyetle içilmesini tavsiye ettiği Zemzem, hem maddî hem mânevî arınmaya vesile sayılmıştır (Küçüktaşçı, 2013, 245; Ata, 2013, 385). Müslümanların, zemzem suyunun oluşumuyla ilgili olarak hac esnasında Sefa ve Merve tepeleri arasında yedi kere gidip gelmeleri, hac ibadetinin vazgeçilmez bir geleneği olmuştur (Eliade ve Couliano, 1997: 183). Zemzeme ulaşmanın çok zor olduğu dönemlerde özellikle belli günlerin belli saatlerinde mescid, cami ve türbelerin civarında bulunan ve Zemzem aktığı düşünülen çeşmelerin şifa kaynağı olduğuna inanılmıştır (Uludağ, 2014: 19). Hatta tatları farklılık gösteren bazı sular da zemzem olarak değerlendirilmiştir; sözgelimi Hacı Bektaş Veli türbesi'nde "Beştaş Bölgesi" olarak bilinen mekandaki bir çeşmeye, Zemzem çeşmesi denilmiştir (Sözengil, 1991, 103).

Devir nazariyesine göre Allah'tan gelen varlıkların çeşitli değişim safhalarından geçtikten sonra tekrar Allah'a döneceği yolundaki görüşe (Uludağ, 1994, 231; Cebecioğlu, 2009, 165) bağlı olarak su da önce, Allah katından âleme inmiş ve bu âlemde bir rahmet olarak, yaşamın devamına ilişkin görevini tamamladıktan sonra buharlaşıp tekrar Allah'ın katına yükselmiştir. Bu nedenle su, ilahidir.

İslami inanca göre Hz. Âdem mehr olarak Havva'ya tuz verir. Allah Havva'yı nikahlayınca mehri yeryüzünde tuzdu; dolayısıyla tuz, anamızın nikahındaki mehirdir (Öztelli, 1974, 413). Tatlı su da Hz. Peygamber'in kızı Fatma'nın mehridir. Yeryüzünde ne kadar tatlı su varsa canı yaratan Allah, hepsini Fatma'nın mehri kılmıştır (Gölpınarlı, 1949-50, 328 vd; Gökyay, 1973, CCXCIV).

Hz. Ali ile Haz. Fatma'nın evlenmesinde Hz. Peygamber bütün sahabeleri toplar, sonra Hz. Ali'nin elini tutup, onu Hz. Fatma'nın katına oturtur, "Ey Tanrım, bu ikisi benim için bütün yaratıklardan daha sevgilidir, sen de bunları sev bunların uğruna bereket ver..." diye dua ettikten sonra bir çanak su getirerek, çanağa dua eder ve bu dualı suyu Hz. Fatma'nın üzerine serper (Kerderli Mahmud, 1956, 159 v.d.).

Ahiliğin anayasası "Fütüvvetnâme"lerde tuzlu suyun, inanç ve gelenekler üzerindeki etkisine dair önemli bilgiler bulunmaktadır. Fütüvvetin üç kolu vardır: 'Kavlî', 'Seyfî', 'Şürbî'. Bunlardan Seyfî'ler ile şürbî'ler, şerbet yani tuzlu su içerek ahiden kılıç kuşanırlar. Burada tuzlu su, duruluğu bakımından ilim, hikmet ve ezeli istidada işarettir (Cumbur, 1976: 61, 66). Ahiliğe kabul edilme törenlerinde bir elinde bir tutam tuz, öbür elinde bir tas su bulunan nakıyb (şeyh vekili) tuzu suya atarak: "Ulu Tanrı suyu temizleyici, tuz'u da öldürücü kıldı ve yüce buyruğuyla, bu tatlı ve içilecek su, öbürü de tuzlu ve acı, buyurdu. Onu, ahid, borç ve mısak kıldı. Tanrı lânet etsin ahidini bozana" şeklinde duada bulunduktan sonra (Gölpınarlı,

1949-50: 18, 29) mürid, “şerbet-i murazaa” denilen bu tuzlu suyu içip şeyhinin elini saygıyla öper (Gölpınarlı, 1949-50, 223). Bu geleneklerin köklerinin Hz. Muhammed zamanına kadar gittiği söylenir (Gölpınarlı, 1949-50, 18, 36,39).

Su kavramına kutsiyet kazandıran unsurlardan biri de “âb-ı hayat”tır. Mitolojik metinlerle dini kitaplarda Âb-ı hayat; Bengi su, Hayat suyu ya da Dirilik suyu, diye de geçmektedir. Bu suyun, içen kişiye ölümsüzlük kazandırdığına inanılır. İslami rivayete göre Zülkarneyn Nebî, tüm çabasına rağmen bu suya ulaşamamış, ancak Hızır ve yoldaşı İlyas Nebî, çileli bir yolculuktan sonra amaçlarına ulaşmışlar ve âb-ı hayattan içerek ölümsüzlüğe ermişlerdir (Uludağ, 2017, 21). Kur’an-ı Kerim’de âb-ı hayat konusuna dolaylı olarak değinilmiştir (Kehf 18/60-82). Âb-ı hayatın varlığına olan inancın doğuşunda muhtemelen gerçek hayattaki suyun canlılar için taşıdığı önemin rolü etkili olmuştur (Ocak, 1989, 1).

Şairin, bütün bu anlatılanlara ilaveten su redifini seçmesinde etkili olan bir başka neden İslami edebiyatta su redifli şiir yazmanın gelenek haline gelmiş olmasıdır. Tahir Üzgör’e göre su redifi, 50 şairin 62 gazeline ve üç şairin 3 kasidesinde kullanılmıştır (Üzgör, 2000, 241). Klasik Türk edebiyatında su redifini ilk defa Ali Şir Nevai’nin kullandığı ve Fuzûlî’nin “su” redifli kasidesinin de Ali Şir Nevai’ye bir nazire olduğu belirtilmektedir (Gölpınarlı, 1961, xxviii; Üzgör, 2000, 242; Yavuz, 2013, 405). Su Kasidesi için de nazireler yazılmıştır. Sözelimi İrakeyn Seferi’nde (1534) Osmanlı ordusu ile Bağdat’a gidenler arasında 16. yüzyıl Divan şairlerinden Vardar Yeniceli Hayalî ve Taşlıcalı Yahya Beyler de bulunmaktadır. Padişaha kaside yazan şairler arasında meşhur Fuzuli de vardır. Kanunî, Fuzulî’nin kendisine sunduğu ünlü “Bağdat Kasidesi”ni okur ve beğenir. Evvelce Şah İsmail’e yaranmak için “Beng ü bâde” eserini yazan ve orada “Beng” ile işaret ettiği II. Beyazıt’ı mağlup gösteren Azeri şairin abartılı övgüleri yine de karşılıksız kalmaz ve padişah tarafından şaire Bağdat Vakıflarının masraf fazlasından günde 9 akçe maaş bağlanır. Ancak bu parayı almak kendisine nasip olmaz (Olgun, 1936, 28). Böyle bir ortamda Fuzûlî ile tanıştığı düşünülen Hayalî ve Yahya Bey bu fırsatı iyi değerlendirerek Su Kasidesi hakkında yazdıkları nazireleri şaire sunmak isterler; ilkin Hayalî, su redifli gazeline (Tarlan, 1992: 181-182) daha sonra Yahya Bey de aynı redifli gazeline (Çavuşoğlu, 1983, 230), Fuzulî’ye okurlar (Gölpınarlı, 1961, XLVII; Olgun, 1936, 33-37).

Metnin Biçimsel Yönden Değerlendirilmesi

1. Nazım Şekli

Metin nazım şekli olarak bir kasidedir. Hz. Muhammed’i övmek için yazıldığı için konusuna göre bir naat’tır.

2. Kafiye

Kasidelerin hiç değişmeyen belli bir kafiye düzeni vardır: Birinci beyit kendi arasında, diğer beyitlerin birinci dizeleri serbest ikinci dizeleri de birinci beyitle kafiyelidir. Kafiye ile sağlanan ses uyumunda dize sonundaki kelimelerin söylenişlerinden, yani kulakla fark edilen ses uygunluğundan çok yazılı şekillerine önem verilir ve kelimeler Farsça söyleyişe uygun hale getirilerek yazılır. İnceleme konumuz olan kasidede, kafiye sesi “-r” dir. “-r” sesinin kafiye olarak seçilmesi, şiirin ahengi yanında anlamı üzerinde de etkili olmuştur. Zira, “r” ünsüzü, yapısı itibarıyla “yumuşak”, “kuvvetli” bazen de “devamlılık-akıcılık” intibayı uyandırdığından ilginin aynı tema üzerine çekilmesi ve iletilerin daha güçlü aktarılmasını sağlamıştır. Şüphesiz önemli ahenk unsurlarından biri de “redif” tir. Rediflerin daha çok ses’e hizmet ettiğini düşünenecek olursak kasidede “-e” ekiyle “su” sözcüğünün, uyumlu olarak tekrarıyla oluşan “-e su” redifi, bir armonik unsur olarak ahenge zenginlik katmıştır. Metinde, Türkçenin tabii yapısından kaynaklanan ses tekrarları vardır. Özellikle 13. beyitte, (u) ünlüsünün 8, (a) ünlüsünün 7 ve (s) ünsüzünün 6 defa tekrarlanması ve buna ilaveten beyit, (s) ve (u) sesleriyle okunurken “-sı” hecesinin “su” izlenimi uyandıran alliterasyon zenginliği, mükemmel bir ses musikisine dönüşmüştür. Hemen hemen bütün beyitlerde göze çarpan bu ses tekrarlarından doğan melodik yapı şiirin bütününe yayılmış durumdadır. Kelimelerin seçiminde gösterilen titizlik, seçilen kelimelerin dizilişinde ortaya konan ustalık, şiire, “ritm” denilen bir iç aheng kazandırmıştır. Anlaşılan o ki Fuzuli şiirsel ahengi sağlayan ses unsurlarını Su Kasidesi’nde büyük bir maharet ve incelikte işlemiştir.

3. Ölçü

Şüphesiz Divan şiiri aruz ölçüsüyle yazılmıştır. Aruz vezninde “faale” fiili esas alınarak heceler, ikiden beş altıya kadar “cüz”lere bölünmüştür. Bir adı da “tef’ile” olan bu cüz’lerin dizilişine göre aruzda 16 “bahir” oluşmuş ve bu “bahir”lerin her biri de farklı adlandırılmıştır Söz gelimi Su Kasidesi’nin “fâilâtün”

cüzü ile yapılan “Fâilâtün / fâilâtün / fâilâtün / fâilün” bahri’nin adı “remel” dir (Sevük, 1942, 9). Bu aruz kalıbı 4 cüzlü (tef’ileli) aruz kalıpları içerisinde açık hecesi en az olanlardan birisidir; bu aruz kalıbında dört açık (kısa), 11 kapalı (uzun hece) bulunmaktadır

3.1. İmale

Şiirde birçok yerde aruz kusurları görülmektedir. Bunlardan biri imale’dir Kasidede imaleler, sayı olarak dikkat çekici bir orandadır. Kısa hecelerin çekilerek uzatılması anlamına gelen imaleler, farklı sayıda hecelerden oluşan birtakım kelimelerde, vezin zarureti gereği, 74 hece üzerinde yapılmıştır. Bir heceli kelimelerde: *su* (21b). İki heceli kelimelerde: *denlü* (1b) 2. hecede; *suya* (5a) 1. hecede; *inse* (6b) 2. hecede; *kara* (6b) 1. hecede; *güni* (6b) 1. hecede; *are* (9b) 1. hecede; *meste* (10b) 2. hecede; *ravza* (11a) 2. hecede; *dahu* (12b) 2. hecede; *vare* (12b) 1. hecede; *sunun* (13b) 1.hecede; *duta* (14b) 1. ve 2. hecelerinde; *düşe* (14b) 2. hecede; *vare* (14b)1. hecede; *kanın* (15a) 1. hecede; *içün* (18a) 1. hecede; *ilen* (20a) 1. hecede; *güni* (20b) 2. hecede; *içse* (21a) 2. hecede; *içse* (21b) 2. hecede; *dostı* (21a) 2. hecede; *içün* (22b) 1. hecede; *taşa* (23b) 2. hecede; *urup* (23b) 1. hecede; *zerre* (24b) 2. hecede; *sala* (24a) 1. hecede; *pâre* (24b) 2. hecede; *içün* (25b) 1. hecede; *yanub* (26b) 1. hecede; *olsa* (28b) 2. hecede; *sepe* (29b) 2. hecede; *vere* (32b) 2. hecede. Üç heceli kelimelerde: *odlara* (1a) 2. hecede-(1b)2. hecede; *dutuşan* (1b) 1. hecede; *gözlerine* (6b) 3. ve 4. hecelerinde; *karangu* (8b)3. hecede; *gicede* (8b) 1. ve 3. hecelerinde; *susuzam* (9b) 1. hecede; *nitekim* (10b) 1. hecede; *dest-bûsi* (13a) 3. hecede; *anunla* (13b) 3. hecede; *kurtara* (15b) 2. hecede; *pâkini* (16a) 2. hecede; *mu’cizi* (19a) 1. hecede; *verdiği* (20b) 3. hecede; *pâyine* (23a) 2. ve 3. heceler; *başını*(23b) 3. hecede; *viridini* (25a) 3. hecede; *mi’mâra* (28b) 1. hecede; *olanda* (31a) 3. hecede; *tökende* (31b) 3. hecede. Dört heceli kelimelerde: *gubârını* (6.a) 3. ve 4. hecelerinde; *arzusuyla* (13a) 4. hecede; *budagımın* (15b) 2. ve 3. hecelerinde; *mizâcına* (15b) 3. ve 4. hecelerinde; *mu’cizâtı* (17b) 1. ve 4. hecelerinde; *mu’cizinden* (18a) 1. hecede; *der-gâhına* (24a) 3. hecede; *zıkr-i na’tun* (25a) 3. hecede; *leb-teşneler* (26b). Beş heceli kelimelerde: *ohşadabilmez* 3. hecede (6a); *lü’li-i şehvâr* (30b) 1. hecede.

Yukarıda verdiğimiz örneklerde görüldüğü gibi sözcüğün kök seslerinde yapılan bu imalelerle aruzun aksayan yerinin giderilmesi amaçlanmıştır. Kasidede bunlardan başka bir de Farsça tamlamaların tamlama -i’lerine (*kesre-i izâfet*) denk getirilmiş imaleler vardır. Tamlama -i’lerinde yapılan bu imalelerle aruz kusuru en aza indirilmeye çalışılmıştır: *günbed-i devvar* (2a) ; *dil-i mecrûh* (4a); *dil-i bîmâr* (8a); *Ravza-i kûy* (11a); *tıynet-i pâk* (16a); *ehl-i âlem* (16a); *târîk-i Ahmed-i Muhtâr* (16b); *seyyid-i nev’-i beşer deryâ-yi dürr-i istifâ* (17a); *âteş-i eşrâr* (17b);

3.3. Zihaf

Zihaf, (â), (û) gibi uzun ünlülü bir sözcüğün aruz kalıbına uydurulması için kısa heceyle okunmasıdır. Bu tanımlamaya göre zihaf, imalenin tam tersi olan bir aruz kusurudur. Kısa ünlülerin çoğunlukta olduğu bir dil olan Türkçede zihafa pek rastlanmaz Metinde, vezin gereği uzun ünlüsü kısa okunması gereken iki kelime bulunmaktadır; *târîk* (16.b) 1. hecede “Tıynet-i pâkini rûşen kılmış ehl-i âleme / İktidâ itmiş târîk-i Ahmed-i Muhtâr’e su”; *revnâkın*, *seng-i hâre* (18a) 2. hecede “Kılmağ için tâze gülzâr-ı nübüvvet revnâkın / Mu’cizinden eylemiş izhâr *seng-i hâre* su”.

3.4. Med

Med, bir ses sanatıdır. İki heceyi bir yapmaktır. Med, kendisinden sonra açık hece gelen uzun heceyle yapılır. Sözelimi tam ses olan “çâk” uzatarak bir buçuk ses değerinde olur; tam olan ses “çâ”, yarım olan ses ise “k”dır. Aynı şekilde “rûh” kelimesinde de tam olan ses “rû”, yarım olan ses “h”dır. Bunun yanında “dost, derd, dest, rahm” gibi dolu sesli kelimelerde de “dos, der, des” heceleri tam sesleri, “t, d, t, m” harfleri de yarım sesleri verir. Med için “bir buçuk hece” ifadesi de kullanılır. Klasik şiirde, “ritm” denilen iç ahengin sağlanmasında bu önemli ses unsurundan yararlanılmıştır. Kasidede 18 kelimedede med yapılmıştır. Şiirlerinde iç ahenge çok önem veren Fuzûlî şiirsel ahenge renk katan sesleri bize “med”lerle duyurmaya çalışmıştır. Şair, bu yolla kelimeleri uzatarak bir iç ahenk yaratmanın yanında şiirin dokusuna uysun diye kılı kırk yarararak seçtiği kelimelere anlamsal bir zenginlik kazandırmıştır. Şiirde geçen başlıca med’ler şunlardır: *eşk*(1.a); *çâk*(3a); *kûy*(12a); *dest*(13a); *hayr*(8b); *zühhâd* “hâd”(10a); “dost”(21a); *âb-gun*,”âb”(2a); *devvâr* “-vâr”(2.a); *mecruh* “rûh”(4a); *bağbân* “bâğ”(5a); *gubâr* “bâr”(6a); *bîmâr* “mâr”(8a); *ârzu* “âr”(13a); *mevc-hîz* “mevc”(22a); *mirâc* “râc”(27a); *hurşîd* “şîd”(28a); *dergâh* “gâh”(24b); *Habîba’llâh* “lâh”(26a).

3.5. Vasl (Ulama)

Uygun iki sözcüğü, birbirine ulayarak okuma ya da diğer bir ifadeyle sonu sesiz harfle biten bir kelimeyi ondan sonra gelen kelimenin sesli harfine bağlamak (Sevük, 1942: 71) şeklinde tanımlanan vasl durumu, kasidede 12 yerde bulunmaktadır: *bakmaktan ince* (6b); *sakin et* (9a); *mey içmek* (10b); *kılmağ için* (18a); *yetmiş andan* (19b); *min âteşhane* (19b); *dönmez ol* (24b); *sen sen ol* (27a); *hâcet olsa* (28b); *ger ölsem* (13a); *içmek ister* (15a); *kılmış ehl-i âleme* (16a).

Şiirin aruza hakimiyet yönünden çok başarılı olduğunu söylemek mümkün değildir, çünkü yukarıda verilen örneklerde de görüldüğü gibi 64 kelimedede imale, 3 kelimedede zihaf yapılmıştır. Teknik bir

kusur gibi görünen bu durumu, aruzun Türkçeye uyarlanması sürecinde karşılaşılan güçlüklerin hala aşılammış olmasına bağlamak yerinde olur.

4. Dil ve Anlatım

Türklerin İslam medeniyeti sahasına girmesinden sonra Arap ve Fars dilinin etkisi altında gelişmeye başlayan Türk dili ve edebiyatının olgunluk dönemine ulaşması epey bir zaman aldı. Bunda şüphesiz İslami edebiyatın ortak ölçüsü olan aruzun, çok seslilik özelliği gösteren ve uzun heceleri bulunmayan Türkçeye uygulanmasında karşılaşılan zorluklar önemli rol oynadı (Mazıoğlu, 1979, 85) Bu dönemlerde yetişen şairler, dilin ancak kendi çabalarıyla olgunlaşacağını düşünmeden ilk eserlerde görülmesi doğal olan acemiliğin nedenini, sadece dile yükleyerek Türkçenin darlığından, yetmezliğinden hatta kabalığından söz edip bu dille eser vermekten duydukları utanç için özür dilemek zorunda kalıyorlardı (Levent, 1972: 10). Her ne kadar İslami edebiyatın ilk devrelerinden XVI. yüz yıla uzanan süreçte, Türk dilinin kendi ahengine ulaşabilmesi konusunda büyük mesafeler alınmış olsa da benzer yakınmalar hep devam etmiştir. Başlangıçta Fuzûlî de Türk diliyle şiir yazmanın güçlüğünden söz etmiştir. Ancak başka dillerin Türkçeden üstün oluşuna tahammül edemeyecek kadar bir Türk dili milliyetçisi olan Fuzûlî Türk diline işlerlik kazandırmak, onun ifade ve aktarım gücünü geliştirmek konusundaki samimi duruşunu şu kararlı ifadelerle ortaya koymuştur:

*Ol sebepden Fârisî lâfz ile çokdur nazm kim
Nazm-ı nâzûk Türk lâfzı iğen düşvâr olur
Mende tevîk olsa bû düşvârî âsan eyleyem
Nevbahâr olgaç dikenden berg-i gül izhâr olur.*

“Fârisî ile çok sayıda şiir söylenmesinin sebebi, Türk diliyle ince şiir söylemenin güç olmasındandır. Fakat, Allah yardım ederse ben bu güçlüğü yeneceğim! İlkbahar geldiği zaman, kuru dikenlerden nasıl gül yaprakları çıkmaya başlarsa; ben de diken gibi sert sanılan Türkçe ile gül yaprağı gibi ince şiirler söyleyeceğim!” (Gölpınarlı, 1961, LXXIX; Mazıoğlu, 1997, 83; Banarlı, 1975, 102, 104). Bu sözlerin 16. yüz yılda Bağdat ve çevresinde bilim dilinin Arapça, edebiyat dilinin de Farsça olduğu bir dönemde söylenmiş olması, Fuzûlî’deki Türk dili sevgisini ve bu dili ne keder önemseydiğini göstermektedir. Ama daha da önemlisi Kerbela olayı ve şehitlerini konu alan *“Hadîkatü’s-Su’adâ”* adlı eserinin önsözünde söyledikleridir: *“Gerçi Türk diliyle bu vak’aların beyânı kolay değildir. Zîra (Türkçenin, henüz) birçok sözleri zayıf ve ibâreleri işlenmiş değildir. Ancak ben, erenlerin himmeti ile, öyle umuyorum ki bu Türkçe kitabı bitireceğim”* der. Ayrıca Türkçeyi Arapçadan ve Farsçadan daha güzel ve üstün kullanmak için Tanrıdan bir de yardım dileğinde bulunur; bu Allah’a dua mahiyetinde bir yakarıştır:

*Ey feyz-resân-ı Arab û Türk ü Acem
Kıldın Arab’ı efsah-ı ehl-î âlem
Etdin fusahâ-yı Acem’i İstî-dem
Men Türk-zeban’dan iltifât eyleme kem*

“Ey, Arap, Acem ve Türk milletlerine feyiz veren Tanrım! Sen, Arap kavmini dünyanın en fasîh konuşan milleti yaptın! Acem fasihlerinin ise sözlerini, isâ nefesi gibi, cana can katan bir güzelliğe ulaştırdın! Ben Türküm ve Türkçe söylemek istiyorum! Tanrım benden iltifâtını esirgeme!” (Mazıoğlu, 1979, 83; Banarlı, 1975, 104; Güneş, 2014, 67). Dileği kabul gören Fuzûlî, kendine özgü söyleyiş tarzı ve Türk diline olan hakimiyetiyle İranlı şairler seviyesinde teknik bakımdan mükemmel önemli eserler meydana getirmiştir.

Fuzulinin dili, Irak bölgesinde kullanılan ve Oğuz Türkçesinin bir kolu olarak varlığını sürdüren Azeri şivesidir (Karahana, 1966, 242; Hacıeminoğlu, 1972, 14). Bu dil, o çağda olduğu kadar bugün de Doğu Anadolu ve Kerkük’te konuşulan Türkçenin en yüksek edebî ifâdesidir. Sınırlı sayıdaki ses ve şekil farkları ve İstanbul şivesinde bulunmayan bazı kelimeler bir yana bırakılırsa Azericenin, bugünkü yazı dilimiz olan İstanbul Türkçesinden bir farkı yoktur (Köprülü, 1933, 119). Bu nedenle Irak’ın Osmanlı hakimiyetine girmesinden sonra hem Azeri edebiyatının hem de Osmanlı edebiyatının şairi haline gelen Fuzûlî’nin dilinde Osmanlı Türkçesi ve Azeri Türkçesinin özelliklerini bir arada görmek mümkündür.

Kasidede, geçen *“men<ben, min<bin, eyle<öyle, yoh<yok, ohşa<okşa, -bah<-bak”* gibi kelimeler Azeri şivesiyle ilgili söyleyişlerdir. Yabancı kökenli kelimelerin sayısı oldukça kabardır; 94 Farsça, 88 Arapça kelime kullanılmıştır. Kasidede ayrıca 45 Farsça isim tamlaması, 11 Farsça sıfat tamlaması; 2 Arapça isim tamlaması ve Türkçe yapısında 32 isim tamlamasıyla 15 sıfat tamlaması bulunmaktadır. Türkçe isim tamlamalarından 19’unda sadece tamlayan unsuru bulunmaktadır.

Şair teknik olarak, anlatıma güç katma, anlamı pekiştirme ve çağrışım yaratma amaçlı üç yerde ikileme kullanmıştır.

Zevk-ı tîgun 'aceb yoh olsa gönlüm çâk çâk
Kim mürûr ilen bıragur rahneler dîvâra su

beytindeki "çâk çâk" ikilemesi, "su ve kılıç" ile "duvar ve vücut" arasında kurduğu ilgi ile beytin anlamına bir genişlik katmıştır. Yine,

Zerre zerre hâk-i der-gâhına ister sala nûr
Dönmez ol der-gâhtan ger olsa pâre pâre su

beytinde geçen "zerre zerre" ve "pâre pâre" ikilemeleri, suyun, peygamberin ayak bastığı toprakların her bir zerresini arama isteğine ve O'nun dergâhına ulaşmak için harcadığı çaba ve kararlılığa pekiştirme yapmıştır (Dilçin, 2010: 110).

Fuzûlî, ikilemelerin dışında başka söz tekrarlarına da başvurmuş bir sözcüğü aynı beyit içinde birden fazla tekrar etmiştir.

Suya virsün bâğ-bân gül-zârı zahmet çekmesün
Bir gül açılmaz yüzün tek virse min gül-zâra **su**

Su yolın ol kûydan toprak olup dutsam gerek
Çün rakibümdür dahı ol kuya koyman vara **su**

beyitlerinde birinci dizelerin başında geçen "su" sözcüğü, ikinci dizelerin sonunda kasidenin redifi olarak kullanılmıştır.

Âb-gündür **günbed-i devvar** rengi bimezem
Yâ muhit olmuş gözümden **günbed-i devvâra** su

Beytinde de birinci dizenin ortasında yer alan Farsça tamlama, ikinci dizede rediften önce tekrarlamış ve tamlamanın tamlayanı, beytin kafiyesi yapılmıştır (Dilçin, 2010, 66, 76). Metinde bazı beyitlerin birinci dizelerindeki bir ya da birden fazla sözcük ya da sözcük gurubunun tasarlanan amaca uygun düşecek şekilde ikinci dizelerde aynen tekrarı, şüphesiz anlatıma bir kolaylık ve hareketlilik getirmiştir. Beytin anlamının da merkezini oluşturan bu tekrarlar aynı zamanda şiirsel ahenk ve musikinin sağlanmasında önemli rol oynamıştır.

Fuzûlî, her defasında anlatımın sınırlarını zorlamıştır. Hüzün, şikâyet ve sıkıntı belirten "yâd (7.b), arzu (13.a), niyâz (14.a), avâre (23.b), hasret (31.b)" gibi isimlerle tavır ve ruh hallerini ortaya koyan "-çek (5.a), in- (6.b), ara- (9.b), öl- (13.a), yet- (23.a), um- (32.a) ve nâr-ı gâm ifadesine bağlı olarak kullanılan "-sal (29.a) " gibi fiillere genel anlamlarının dışında farklı anlamlar yüklemek suretiyle etki gücü yüksek bir hayal ve çağrışım zinciri oluşturmuştur. Bunun yanında "gül-bülbul, tîg, peykan, ârız, müjgân, serv, kumri, dürr, humâr vb. gibi geniş ufuklu sembolik kavramları şiirin dokusuna ustaca işleyerek, şiire, terminolojik bilgi ve donanımı gerektirecek düzeyde bir derinlik katmıştır.

Şair, feryat noktasına gelen iç sızlanmalarının dışı vurumunda seslenme unsurlarını da bir vasıta olarak kullanmıştır: "ey (göz) (1.a), gönül (9.a), dostlar (13.a), yâ (26.a).

Kasidede isimler fiillere göre daha çok kullanılmıştır. Bu durum, şairin dikkatini genellikle varlıklar, kavramlar üzerinde yoğunlaştırdığını göstermektedir. Şair, varlığı idrakte önemli bir ayrıntı olan hareket unsuruna ağırlık verirken de fiillere başvurmuştur.

Şair, bazı beyitlerde, üslubuna bir hareket kazandırmak için kısa cümlelerin ritim zenginliğinden yararlanmış: "susuzam (9.b), müştâkunam (26.a), yalvara (14.b), dâmenin duta (14.b), ayağına düşe (14.b), men lebün müştâkıyam (10.a), zünhâd kevse tâlibi (10.a). Ancak şair, basit yapılı bu kısa cümleler, bazı durumlarda maksadı yansıtmada yetersiz kalınca cümleler arasında duygu ve düşünce bağını sağlam tutmak için "bileşik, karmaşık bileşik ve şartlı bileşik" kuruluşunda cümlelere de başvurmuştur.

Şiirde en çok kullanılan sözcükler arasında en başta "su" gelmektedir. 1., 5., 12 ve 21. beyitlerde ikişer; diğer beyitlerin ikinci dizelerinin sonunda birer kez olmak üzere 36 yerde su sözcüğü geçmektedir. Şairin gözünde su, sevgilisi uğrunda ıstırap çeken bir aşıktır. Şair, Hz. Muhammed'e kavuşmak, ahirette onun şefaatine erişmek isteyen inançlı bir Müslüman gibi gördüğü su ile adete kendisini özdeşleştirmiş peygambere olan sevgi ve özlemini hep su'dan yola çıkarak dile getirmiştir (Dilçin,210: 164). İskender Pala, Hz. Muhammet ile su arasındaki bu yakınlığı şöyle yorumlamaktadır:

Sevgili, aemlere rahmet olarak gönderilmişti; su bir rahmetti. Su hayatı güzelleştirdi, süsledi ve ölü gönülleri diriltti. Sevgili cömertti...hatırlayın saadet çağını...canını kasteden müşriklere bile Sevgili'nin nasıl merhametli davrandığını. Ve O alçak gönüllü idi. Hani suyun özelliği olan tevazu gibi.

Sevgili Kuran ile gelmişti. Kutlu ağızından çıkan ayetler birer hayat demektir... Sevgili "Levlak" sırrına mazhariyetle alemlerin en yücesi olarak yaratılmıştı; düşünürsek, su ikram edenlere dua için biz "Su gibi aziz ol, yücel, belki, Levlak sırrına er" deriz. Sevgili, kâinata süs olmuştu. O öyle bir süs idi ki adına dürr-i yekta (inci tanesi) denildi...kâinat denen sedefin yegane incisi o idi. Sevgili, ahir zaman nebisi idi. Ama ilk önce onun nuru yaratılmıştı. En son peygamberdi ama ilk önce yaratıldı. Ve ayet, "Hayatı olan her şeyi sudan yarattık" diyordu. Su, benim Efendimdi (Pala, 2004, 5,6).

Şair su sözcüğünün yanı sıra su çağrışımı uyandıran isim ve fiiller de kullanmıştır: *âb* (2.a, 21.b), *bahr* (19.a, 22.a, 27.a), *çeşme* (28.a, 32.b), *deryâ* (17.a), *ebr* (29.b, 30.b), *eşk* (1.a, 31.b), *hâr* (18.b), *katre* (22.a), *Keşer* (10.b), *kûze* (13.b), *mevc* (22.a), *mey* (10.a, 25.b), *nem* (7.a, 27.b), *teşne* (26.b, 32.b), *zülâl* (28.a), *iç-* (4.b, 10.b, 15.a, 21.a-b, 25.b), *saç-* (1.a), *sep-* (17.b, 29.b), *tök-* (31.b). Bu kelimelerin şiirdeki uyumlu beraberliği, su sesi ve görüntüsüne yönelik işitsel ve görsellik ifade eden tasviri bir tablo oluşturmuştur.

Fuzûlî'nin üslubunda dikkati çeken diğer bir özellik de bazı sesleri, beytin anlamıyla örtüşecek ve kulakta hoş bir seda bırakacak şekilde kullanmasıdır. Sözelimi Türk klasik şiirinin en güzel beyitlerinden biri olan

dest-bûsî ârzusuyla ger ölse dostlar
kûze eylen topragum sunun anunla yâra su

beytinde altı defa kullandığı "s" aliterasyonu ile bize su sesini duyurur gibi olmuştur.

Fuzûlî, geniş kültürü sayesinde aruzu Türkçeye rahatlıkla uygulamıştır, ancak birçok divan şairi gibi o da aruz hatalarına düşmekten kurtulamamıştır. Çalışmamızın "ölçü" bölümünde de belirtildiği gibi kasidede 74 hecede imale, üç hecede de zihaf yapılmıştır.

Tanpınar'a göre Fuzûlî, bir ben şairidir; benden hareketle dünyasını yakalar. Şiir kalbe ait bir maceradır, ıstırap ise yaşanacak tek bir iklimdir. Dil, bir yaratma işinin başlangıcı olan merak ve araştırmanın aracıdır. Yaşamı boyunca iç dünyasında ısrarla üzerinde durduğu muayyen mazmun ve hayaller, kendisi için meydana getirdiği söyleyiş ve duyuş tarzının bir sonucudur (Tanpınar, 1969: 149, 152).

5. Kelimeler

5.1. Farsça Kelimeler: *âb*: su (2.a; 21.a); *ârzû*: arzu, istek, heyecan (13.a); *âteş*: ateş (17.b; 19.b); *ateş-hâne*: mecusi mabedi (19.b); *âvâre*: başıboş, serseri, boş gezen, işsiz güçsüz (23.b); *bâg-bân*: bahçı, bahçıvan (5.a); *bîdâr*: uyanmış, uykusuz (31.b); *bîdârE*: aştan tutuşmuş, düşkün (31.b); *bîmâr*: hasta (8.a); *bîm*: korku (29.a); *bî-pâyân*: sonsuz, sınırsız (19.a); *bû*: koku (15.a); *bûs*: öpme (13.a); *bülbül*: bülbül (15.a); *çâk*: yırtık, yarık (3.a); *çâre*: yöntem usul (1.b); *çeşme*: pınar, kaynak (28.a); *dâmen*: etek (14.b); *dem*: an, zaman (11.a; 28.a); *der*: kapı (24.a-b); *der-gâh*: makam (24.a); *deryâ*: deniz (17.a); *dermân*: çare; ilaç; tedavi (25.a); *deryâ*: deniz (17.a); *dest* (el (13.a); *dîdâr* (yüz, çehre (31.b; 32.b); *dîde*: göz (31.b); *dil*: gönül (4.a; 8.a; 29.a); *dîrig*: esirgeme, önleme (8.a); *dîvâr*: duvar (3.b); *dôst*: dost, arkadaş (13.a; 21.b); *dûzah*: cehennem (29.a); *ebr*: bulut (29.b; 30.b); *eşk*: gözyaşı (1.a; 31.b); *gün*: renk (2.a); *güher*: mücevher, gevher (3.a); *gül-zâr*: gül bahçesi, gül tarlası (5.a-b,18.a); *günbed*: kubbe, kümbet (2.a-b); *hâb*: uyku (31.a); *hâk*: toprak (23.a; 24.a); *hâme*: kalem (6.b); *hâne*: ev (19.b); *hâr*: diken (7.b); *hâre*: meneviş, hare (18.b); *hem-vâr*: daima, her zaman (26.b); *her*: her (4.b; 11.a; 22.a; 28.a); *hicr*: ayrılık (9.a); *hîz*: coşkunluk, dalgalanma (22.a); *hîş*: iyi, güzel, hoş (10.b; 11.b); *Hurşit*: güneş (28.a); *hûş*: akıl (10.b); *hüşyâr*: iştiaqlı, özleyen, hasret çeken (10.a; 26.a); *küy*: çevre, muhit (11.a; 12.a-b); *kûze*: testi, bardak (13.b); *leb*: dudak (26.b); *mâr*: yılan (21.a-b); *mecrih*: yaralı (4.a); *mest*: mest, kendinden geçme: (10.b); *mevc-hîz*: dalgalanma (22.a); *mey*: içki (10.b; 20.b); *mevhâre*: içki içen (25.b); *mi'râc*: mi'rac, göğe çıkma (27.a); *müjgân*: kirpik, kirpikler (7.a); *mürûr*: nüfuz etme, bir yandan öbür yana geçme, işleme (3.b); *nem*: nem, ıslaklık (7.a; 27.b); *nem-nâk*: nemli ıslak (7.a); *nisân*: nisan ay (30.b); *niyâz*: yalvarma, yakarma (14.a); *pâk*: temiz, pek (16.a); *pâre*: parça (24.a); *pây*: ayak (23.a); *pâyân*: son; kenar, uç (19.a); *peykân*: ok temreni, bakış (4.a; 9.a); *rahne*: yarık, gedik (3.b); *reftâr*: ürüyüş, gidiş (11.a); *reng*: renk (2.a); *reng*: hile, oyun (15.a); *ruhsâr*: yanak (22.b); *rûşen*: parlak, belli, berrak (16.a); *rûz*: gün (31.a); *seng*: taş (18.b); *ser-keşlûk*: dik başlılık, inatçılık (14.a); *serv*: servi, selvi; selvi boylu sevgili (11.b); *sûzân*: yanan, yanık (29.a); *şeb*: gece (27.a); *şeh*: şah, padişah (30.b); *şeh-vâr*: şaha yakışacak surette; iri, değerli (30.b); *taze*: taze, canlı, genç (18.a); *teşne*: susamış; çok istekli (26.b; 32.b); *tîg*: kılıç, ok, bakış (3.a); *tiyuet*: yaradılış, mizaç (16.a); *ümid*: umut, ümit (29.b); *yâd*: anma, hatırlama (7.a); *yâr*: sevgili yar (10.b; 13.b); *zehr*: zehir (21.a-b).

5.2. Arapça Kelimeler: *aceb*: şaşırma, hayret (3.a); *ahmed*: en çok övülen; Haz. Muhammed (16.b); *âlem*: alem, kainat, dünya (16.a; 19.a); *âriz*: yanak (17.a); *âşık*: seven, aşık (11.b); *bahr*: deniz (19.a; 22.a; 27.a); *beşer*: insan, insanlık (17.a; 26.a); *def*: saoma, kovma, giderme (25.b); *devvâr*: dönen (2.a-b); *dürr*: inci (17.a); *ehl*: sahip malik (16.a;25.a); *elbette*: elbette, mutlaka (21.b); *ensâr*: yardımcıları; Allah için Haz. Muhammed'ed yardım edenler (20.b); *eşrâr*: en fesat, en kötü (17.b); *feyz*: bereket (27.b; 28.a); *gafllet*: boş bulunma, gafllet (31.b); *gâmm*: keder, gam

(8.a; 29.a); **gubâr**: toz; zerre; bir yazı sitili (6.a); **güzâr**: geçme, geçiş (11.a); **hâcet**: lüzum, ger eklilik; ihtiyaç (28.b); **hasm**: düşman (21.b); **hasret**: özlem, hasret (31.b); **haşr**: toplanma (31.a); **hatâ**: /25.a); **hatt**: çizgi,yazı (6.a); **hayât**: hayat; canlılık (21.a); **hayr**: hayır, iyilik /8.b); **hayret**: şaşma, şaşırma (20.a); **hecr**: ayrılık (9.a); **humâr**: sarhoşluk; içkinin verdiği baş ağrısı (25.b); **istifâ**: seçkinlik /17.b); **izhâr**: Açığa vurma meydana çıkarma. (18.b); **ihsân**: iyilik (29.b); **ihtiyât**: sakınma (4.b); **iktidâ**: tabi olma, uyma (16.b); **istimâ**: kulak verme ,dinleme, işitme (20.a); **katre**: damla (22.a); **kerâmet**: cömertlik; iyilik; saygı; olağanüstü hal (27.a); **kevsir**: Cennette olduğuna inanılan ırmak veya su (10.a); **kumri**: kumru (14.a); **kuffâr**: kafirler (19.a); **lû'lû'**: inci (10.a; 26.b); **mahrum**: bahtsız, dilediğini elde edemeyen (32.a); **mecruh**: yaralı (4.a); **merkâd**: kabir, mezar (28.b); **mevc**: dalga (22.a); **mi'mâr**: imar ed en, mimar (28.b); **mi'râc**: Miraç, göğe çıkma (27.a); **muharrir**: tahrir eden, yazıcı (6.a); **mu'ciz**: acze düşüren, şaşırta, mucize etkisi uyandıran (18.b; 19.a); **Mu'cizât**: mucizeler (17.b); **muhit**: ihate eden, kuşatan, çevre (2.b); **muhtâr**: seçilmiş, seçkin (16.b); **muttasıl**: aralıksız, durmadan, sürekli (23.a); **müştâk**: iştiyak, özleyen, hasret çeken (26. a); **nâr**: ateş (29.a); **na't**: bir şeyi överek anlatma (25.a; 30.a); **nev'**: tür (17.a); **nûr**: ışık (24.a); **nübüvvet**: peygamberlik, nebevîlik (18.a); **'ömr**: ömür (23.a); **rahmet**: acıma ,esirgeme (22.a); **rakib**: rakip, hasım (12.b); **ravza**: bahçe (11.a); **revnâk**: parlaklık, güzellik (18.a); **sâbit**: yerinde duran, hareketsiz, sabit; gezegen olmayan yıldız (27.b); **sahra**: çöl (9.b); **sâkin**: sakin, sessiz, dingin (9.a); **seyyâr**: gezen, dolaşan (27.b); **seyyid**: efendi, bey (17.a); **şevk**: coşku, arzu (9.a); **şiddet**: şiddet, sertlik (20.b); **tâlib**: talip eden, dinleyen (10.b); **tarik**: yol (16.b); **tecdid**: yenileme (28.b); **temennâ**: dilek, istek (7.b); **tiynet**: yaradılış, mizaç (16.a); **vehm**: kuruntu, tereddüt, korku (4.a); **vasl**: kavuşma (32.b); **vird**: belli zamanlarda okunması gelenekleşmiş Kur'ân cüzleri,, dualar (25.a); **vuzû**: abdest, abdest alma (22.b); **yümn**: bereket, uğur (30.a); **zahmet**: sıkıntı, eziyet (5.a); **zâyi'**: boşa gitmiş, kayıp (7.b); **zerre**: çok ufak parça, zerre (24.a); **zevk**: zevk, haz (3.a); **zîkr**: hatırlayarak veya söyleyerek anma (25.a); **zühâd**: zahitler, aşırı sofular (10.a); **zülâl**: güzel ve tatlı su (28.a).

6. Tamlamalar

6.1. Farsça Tamlamalar

6.1.1. Farsça İsim Tamlamaları: **âb-gûn**: su rengi (2.a); **âb-ı hayât**: hayat suyu ((21.a); **âteş-hâne-i küffar**: Mecusi mabedi (19.b); **âteş-i eşrâr**: en fesat ateş (17.b); **bahr-i rahmet**: rahmet denizi (22.a); **bahr-i keramet**: keramet denizi (27.a); **bahr-ı bi-pâyân**: sınırsız, sonsuz deniz (19.a); **bîm-i dûzah**: cehennem korkusu (29.a); **çeşme-i hürşid**: güneşin ırmağı, kaynağı (28.a); **çeşme-i vasl**: kavuşma pınarı, kaynağı (32.b); **def-i humâr**: sarhoşluğu giderme (25.b); **deryâ-yı dürr-i istifâ**: seçkinlik incisinin denizi (17.a); **dest-bûs**: elini öpme (13.a); **dide-i bidâre**: aştan tutuşmuş göz (31.b); **dil-i mecûh**: yaralı gönül (4.a); **dil-i sûzân**: aşk hastası gönül (29.a); **ebr-i ihsân**: iyilik bulutu (29.b); **ebr-i nîsân**: nisan bulutu (30.b); **ehl-i hatâ**: hata sahipleri (25.a); **ehl-i âlem**: alem sahipleri, alemdekiler (16.a); **eşk-i hasret**: hasret göz yaşı (31.b); **gül-i ruhsâr**: gül yanağı (22.b); **günbed-i devvâr**: dönen kubbe, gökyüzü (2.a); **gül-zâr-i nübüvvet**: peygamberliğin gül bahçesi (18.a); **hâk-i dergâh**: kapı toprağı, kapı önü (24.a); **hâk-i pây**: ayak toprağı (23.a); **hâb-ı gaflet**: gaflet uykusu (31.a); **lû'lû'-i şehvâr**: şahlara layık, iri inci (30.b); **nâr-ı gamm**: keder ateşi (29.a); **ravza-i kûy**: çevrenin, muhitin bahçesi; sevgilinin çevresindeki bahçe (11.a); **rûz-ı haşr**: mahşer günü (31.a); **şeb-i mi'râc**: miraç gecesi (27.a); **seng-i hâre**: mermer taşı (18.b); **serv-i hoş-reftâr**: güzel yürüyüşlü sevgili (11.b); **seyyid-i nev'-i beşer**: insanlığın efendisi (17.a); **şeb-i mi'râc**: miraç gecesi (27.a); **şeb-nem-i feyz**: bereket çiyi (27.b); **tarik-i ahmed-i muhtâr**: Haz. Muhammed'in yolu (16.b); **teşne-i didâr**: yüze susamış (32.b); **tiynet-i pâk**: temiz yaradılış (16.a); **yümn-i na't**: övgünün uğuru (30.a); **zehr-i mâr**: yılan zehri (21.a); **zevk-i tiğ**: ok (kılıç) zevki (3.a); **zîkr-i na't**: övgünün anılması (25.a); **zülâl-i feyz**: bereketin temiz ve tatlı suyu (28.a);

6.1.2. Farsça Sıfat Tamlamaları: **bahr-i bî-pâyân**: kıyısız, sonsuz deniz (19.a); **dide-i bidâre**: aşktan tutuşmuş, düşkün göz (31.b); **dil-i bîmâr**: hasta gönül (8.a) **dil-i mecrûh**: yaralı gönül (4.a); **dil-i sûzân**: yanık gönül (29.a); **hem-vâre**: her an, sürekli (26.b); **teşne-i didâr**: yüze susamış (32.b); **lû'lû'-i şeh- vâr**: iri inci (30.b); **sâbit ü seyyare su**: duran ve gezen su (27.b); **serv-i hîş-reftâr**: güzel yürüyen selvi (11.b); **tiynet-i pâk**: temiz yaradılış (16.a).

6.2. Arapça Tamlamalar

6.2.1. Arapça İsim Tamlamaları: **habîba'llâh**: Allah'ın habibi, sevgilisi, Hz. Muhammed (26.a); **hayre'l-beşer**: insanların en hayırlısı (26.a).

6.3. Türkçe Yapısında Tamlamalar

6.3.1. İsim Tamlamaları: **ârızın yâdı**: yanağın hatırlanması (7.a); **bülbülün kâmı**: bülbülün kanı (15.a); **su yolu**: su yolu (12.a); **dest bûsı arzûsı**: elini öpme arzusu (13.a); **Fuzûlî sözleri**: Fuzuli'nin sözleri(30.a); **gamm günü**: keder günü (8.a); **gül budagının mizacı**: gül ağacının mizacı (15.b); **gül temennası**: gül niyeti (7.b);

günbed-i devvâr rengi: dönen gök kubbenin rengi (2.a); *kevsir talibi*: kevsirin isteklisi (10.a); *kumri niyâzı*: kumrunun yalvarması (14.a); *şiddet günü*: şiddet günü (20.b).

Metinde bir yerde, bir belirtisiz isim tamlamasıyla bir belirtili isim tamlamasında oluşan birzincirleme isim tamlaması geçmektedir: *gül budagının mi'zâcı* (15.b).

6.3.2. Sıfat Tamlamaları: *bir bahr-i bî-pâyân*: kıyasız, sonsuz bir deniz; *bin gülzâr*: bin gül bahçesi; *bir gül*: bir gül (5.b); *bir kez*: bir defa (9.b); *bu reng*: bu renk (2.a); *bu renk*: bu hîle (15.a); *bu sahrâ*: bu çöl (9.b); *ol hâr*: o diken (29.b); *ol kûy*: çevre, muhit (12.a-b); *ol dergâh* (24.b); *ol bahr-ı kerâmet*: o keramet denizi (27.a); *her dem*: her zaman (28.a); *her katre*: her damla (22.a); *kara su*: kara su (6.b); *karagu gice*: karanlık gece (8.b).

7. Cümle Yapısı

Metinde, yapısal yönden birbirinden farklı cümleler bulunduğunu görmekteyiz. Tek yüklemliler ve tek başına bağımsız yargı bildiren 3 basit yapı cümle kullanılmıştır. Ancak basit yapı olup da bağımsız yargı bildirmeyen 16 cümle daha vardır; yan yana sıralı durumda olan ve birden fazla yargı bildirdiği halde tek cümle sayılan bu cümlelerden 9'u Türkçe ve yabancı kökenli bağlama unsurlarıyla "Bağlı Cümleler"; diğer 7'si de "Sıralı Cümleler"i oluşturmuştur. Ancak basit yapı cümleler, çoğu zaman, yoğunluk ve derinlik ifadesi olan birikimleri aktarmada yetersiz kaldığından duygu, düşünce ve hayallerin, çağrışımların dile getirilmesini kolaylaştıran Birleşik Yapılı ve Karmaşık Bileşik yapı cümlelere de başvurulmuştur. Birleşik yapı cümlelerden bir kısmının yardımcı cümlesi (yan cümlesi) fiilimsilerle (isim-fiil; sıfat-fiil: zarf-fiil) oluşturulduğu için Girişik Bileşik Cümle özelliği göstermektedir. Ama bazı bileşik cümlelerde birden çok yardımcı cümle kullanıldığı için birden çok bileşik yapı cümlelerin bir arada bulunduğu karmaşık yapı cümleler oluşmuştur. "Karmaşık Bileşik Yapılı Cümleler" olarak bilinen bu yapıdaki cümlelerde genellikle Farsça ya da Arapça kökenli cümle başı farklı bağlama edatları kullanılmış ve cümleler, bazen en az iki Farsça kökenli cümle bazen de bir Farsça kökenli cümleyle bir Türkçe yardımcı cümlelerin bir arada bulundurulmasıyla kurulmuştur. Ayrıca metinde geçen 12 Şartlı Bileşik Cümleden 7'si karmaşık bir yapı içinde görev aldıklarından "Karmaşık Bileşik Cümleler"; karmaşık yapı dışında kalan diğer 5'i ise "Şartlı Bileşik Cümleler" üst başlıkları altında değerlendirilmiştir.

7.1. Basit Yapılı Cümleler: *ğamm günü itme dil-i bîmârdan tîğün dirîğ* (8.b); *tıynet-i pâkini rûşen kılmış ehl-i âleme* (16.a); *iktidâ kılmış tîrîk-i ahmed-i muhtâra şü* (16.a)

7.2. Bileşik Yapılı Cümleler

7.2.1. Girişik Bileşik Cümleler: içerisinde fiilimsi bulunduran cümlelerdir. Diğer bir ifadeyle yardımcı cümlesi (yan cümlesi) isim-fiil, sıfat-fiil ve zarf-fiil cümlecîğidir: *zâyi olmaz gül temenâsıyla virmek hâra su* (7.b); hayrdur *virmek* kararını gicede bîmâra su (8.b); *kılmağ için tâze gül-zâr-ı nübüvvet revnakın / mu'cizinden eylemiş izhâr seng-i hâre su* (18.Beyit); *eylemiş her katreden min bahr-i rahmet mevc-hîz / el sunup ugaç vuzû için gül-i ruhsâra su* (2.2. Beyit); *yümm-i na'tünden güher olmuş fuzûli sözleri / ebr-i nişândan dönen tek lü'lü-i şeh-vâra su* (30. beyit)

7.2.2. Şartlı Bileşik Cümleler: *vehm ilen söyler dil-i mecrûh peykânun sözün / ihtiyât ilen içer her kimde olsa yara su* (4. beyit); *suya vîrsün bagbân gülzârı zahmet çekmesün / bir gül açılmaz yüzün tek vîrse min gül-zâra su* (5. Beyit); *oşadabilmez gubârını muharrir hattuna / hâme tek bahmahdan inse gözlerine kara su* (6. beyit); *ârızun yadıyla nem-nâk olsa müjgânım n'ola* (7.a); *dest-bûsî arzûsıyla ger ölsem dostlar / kûze eylen topragum sunun anunla yâra su* (13. Beyit); *hayret ilen barmağın dişler itse istimâ / barmağından virdügin şiddet günü ensâra su* (20. Beyit); *dôsti ger zehr-i mâr içse olur âb-ı hayât* (21. Beyit); *hasmı su içse döner elbette zehr-i mâra su* (21. Beyit); *çeşme-i hürşiddin her dem zülâl-i feyz iner / hâcet olsa merkadün tecdîd iden mimâra su* (28. beyit).

7.2.3. İç İç (Kaynaşık) Bileşik Cümleler: Bu yapıda iki cümle vardır. "*hâk-i pâyına yetem dir ömrlerdür muttasıl* (23.a); *zerre zerre hâk-i der-gâhına ister sala nûr* (24.a). Bu cümlelerden birincisi, "Karmaşık Bileşik Cümleler" içinde yer almaktadır

7.2.4. Ki'li Bileşik Cümleler: *saçma ey göz eşkede gönümdeki odlara su / kim bu denlü dutuşan odlara kılmaz çâre su* (1. Beyit); *zevç-i tîğundan aceb yoh olsa gönüm çâk çâk kim mürür ilen bıragur rahneler dıvara su* (3. Beyit); *seyyid-i nev-i beşer deryâ-yı dürr-i istifâ / kim sepüpdür mu'cizâtı âteş-i eşrâra su* (17.beyit); *mu'cizi bir bahr-i bî-pâyân imiş 'âlemden kim / yetmiş andan min min âteş hâne-i küffâra su* (19. Beyit); *zîkr-i na'tin virdini dermân bilür ehl-i hatâ / eyle kim def-i humâr için içer mey-hâre su* (25. beyit); *yâ habîba'llâh yâ hayre'l-beşer müştâkınam / eyle kim leb-teşneler yanup diler hem-vâre su* (26. Beyit); *sensen ol bahr-i kerâmet kim şeb-i mi'râcda / şeb-nem-i feyzün yetürmüş sâbit ü seyyâra su* (27. Beyit). *sensen ol bahr-i kerâmet kim şeb-i mi'râcda / şeb-nem-i feyzün yetürmüş sâbit ü seyyâra su* (2. Beyit).

7.2.5. Karmaşık Bileşik Cümleler

7.2.5.1 Bir Farsça kökenli “çün” cümle başı edatıyla kurulmuş bir birleşik cümle ile bir girişik birleşik cümlelerin bir arada kullanılmasıyla oluşanlar:

su yolın ol kûydan toprgğ olup dutsam gerek/çün rakübümdür dahı ol kûya koyman vare su (12. Beyit)
içmek ister bülbülün kanın meger bir reng ile / gül budagının mizâcına gire kırtara su (15. beyit))

7.2.5.2. Bir Farsça kökenli “ger” cümle başı edatıyla kurulan şart cümlesiyle bir iç cümlelerin bir arada kullanılmasıyla oluşanlar:

zerre zerre hâk-i der-gâhına ister sala nûr / dönmez ol der-gâhdan ger olsa pâre pâre su (24. Beyit)

7.2.5.3. Bir iç cümleyle bir girişik birleşik cümlelerin bir arada kullanılmasıyla oluşanlar:

hâk-i pâyına yetem dir ömrlerdür muttasıl / başını daşdan daşa urup gezer âvâre su (23. Beyit)

7.2.5.4. Farsça kökenli bir ki’li birleşik cümleyle üç girişik birleşik cümlelerin bir arada kullanılmasıyla oluşanlar:

hâb-ı gafletden olup bîdâr olanda rûz-ı haşr eşk-i hasretten tökende dîde-i bîdâre su umduğum oldur ki mahrûm olmayam dîdârdan çeşme-i vaslun vire men teşne-i dîdâra su (31-32. Beyitler)

7.2.6. Sıralı Cümleler

7.2.6.1. Farsça ve Arapça Bağlama Edatlarıyla Yapılanlar: *serv ser-keşlük kılar kımrî niyâzından meğer/dâmenin duta ayağına düşe yalvara şu (14. Beyit); âb-gündur günbed-i devvâr rengi bilmezem yâ (yoksa) muhîtm olmuş gözümünden günbed-i devvâra su (2. Beyit); ravza-i küyüne her dem eyler güzâr/âşık olmuş gâlibâ ol serv-i hoş-reftâra şu (11. Beyit). **Türkçe Bağlama Unsuruyla yapılanlar:** men lebüñ müştâkıyam zühhdâd kevşer tâlibi nite kim meste mey içmek hoş gelür hüş yâra şu (10. Beyit)*

7.2.6.2. Türkçe Yapısında Sıralı Cümleler: *iste peykânın gönül hecrinde şevkum sakın it / şusuzam bir gez bu şâhrâda menüm'çün ara şu (9. beyit); bîm-i dūzah nâr-ı gâmm şalmış dil-i sūzânuma/ var ümîdüm ebr-i îhsânunî sepe ol nâra şu (29. Beyit)*

8. İsimler

Kasidede isim türünde 185 sözcük bulunmaktadır. Bunlardan 121’i somut, 64’ü soyut anlamlıdır. Bir mutasavvuf olmadığı halde aşk ve ıstırap temasını işlerken tasavvufi terimlere de başvuran Fuzulî’nin soyuttan çok somut kavramları incelemesi onun varlığı kavrama, yorumlama ve hayata bakış tarzını belirtmektedir.

8.1. Hal Ekleriyle Çekimlenmiş İsimler

8.1.1. Yönelme Hali -a/-e (Datif): *dîvâra<dîvâr-a (3.b); suya<su-y-a (5.a); hattına<hatt-ı-n-a (6.a); gözlerine<göz-leri-n-e (6.b); hâra<hâr-a (7.b); bîmâra<bîmâr-a (8.b); hüş-yâra<hüş-yâr-a (10.b); hoş-reftâra<hoş-reftâr-a (10.b); kûya<kû-y-a (12.b); yâra<yâr-a (13.b); ayağına<ayag-ı-n-a (14.b); mi’zâcına<mi’zâc-ı-n-a (15.b); muhtâra< muhtâr-a (16.b); eşcâra<eşcâr-a (17.b); hâre<hâr-e (18.b); Ensâra<Ensâr-a (20.b); zehr- mâra<...mâr-a (21.b); gül-i ruhsâra<...ruhsâr-a (22.b); hâk-i pâyine<...pây-i-n-e (23.a); daşa<daş-a (23.b); hâk-i der-gâhına<...der-gâh-ı-n-a (24.a); meyhâre<meyhâr-e (25.b); seyyara<seyyâr-a (27.b); bi’ mâra<bi’ mar-a (28. b); hâra<hâr-a (29.b); lü’lü-i şeh-vâra<...şeh-vâr-a (30.b); bîdâre<bîdâr-e (31.b); dîdâra<dîdâr-a (32.b).*

8.1.2. Bulunma Hali: -de/-da (Lokatif): *kimde<kim-de (4.b); gicede<gice-de (8.b); hicrinde<hicr-i-n-de (9.a); sahrâda<sahrâ-da (9.a); ‘âlemde<‘âlem-de (19.a); mi’râçda<mi’râc-da (27.a).*

8.1.3. Ayrılma Hali: -den/dan (Ablatif): *gözümünden<göz-ü-m-den (2.b); bahmahdan<bahmah-dan (6.b); bîmârdan<bîmâr-dan (8.a); kûydan>kûy-dan (12.a); niyazından<niyâz-ı-n-dan (14.a); parmağından<parmak-ı-n-dan (20.b); katdeden<katre-den (22.a); daşdan<daş-dan (23.b); der-gâhdan<der-gâh-dan (24.b); ebr-i nişandan<...nisân-dan (30.b); hâb-ı gafletden<...gaflet-den (31.a); eşk-i hasretten<...hasret-den (31.b)*

8.1.4. Yükleme Hali: -ı/-i/-u/-ü (Akkuzatif): *sözün<söz-i-n (4.b); gülzârı<güzlâr-ı (5.b); gubârını<gubâr-ı-n-ı (6.b); tigün<tig-ü-n (8.a); peykânunpeykân-u-n (9.a); lebüñ<leb-ü-n (10.a); yilin<yol-ı-n (12.a); dâmeni,n<dâmen-i-n (14.b); kanın<kan-ı-n (15.a); barmagın<barmag-ı-n (20.a); başını<baş-ı-n-ı (23.b); merkâdün<merkâd-ü-n (28.b).*

8.1.5. İlgi Hali: -ın/-in/-un/-ün (Genitif): *bülbülün<bülbül-ün (15.a); budagının<budag-ı-nun (15.b);*

Metinde, 30. Beytin birinci dizesinde geçen “Fuzulî sözleri” isim tamlamasında tamlayan eki (-nin) düşmüştür.

8.2. İyelik Ekleriyle Çekimlenmiş İsimler: Metinde, 4 isim, birinci tekil şahısta, 18 isim üçüncü tekil şahısta, 1 isim de üçüncü çoğul şahısta çekimlenmiştir; ikinci tekil ve ikinci çoğul şahıslarda çekimlenmiş kelime bulunmamaktadır.

8.2.1. Birinci Tekil Şahıs: gönlüm<gön(ü)l-ü-m (3.a); müjgânüm<müjgân-u-m (7.a); şevkkum<şevk-u-m (9.a); dil-i sûzânüm<... sûzân-u-m (29.a).

8.2.2. Üçüncü Tekil Şahıs: peykânun<peykân-u-n (9.a); hicrinde<hicr-i-n-de (9.a); lebün<leb-ü-n (10.a); yolun<yol-u-n (12.a); arzusu<arzu-s-ı (13.a); niyâzıdan<niyâz-ı-n-dan (14.a); dâmenin<dâmen-i-n (14.b); ayağına<ayağ-ı-n-a (14.b); kanın<kan-ı-n (15.a); budagınun<budak-ı-nun "gül budagınun mi'zâcına" (15.b); mi'zâcına<mi'zâc-ı-n-a (15.b); barmagın<barmag-ı-n (20.a); günü<gün-i "şiddet günü" (20.b); hasmı<hasm-ı (21.b); hak-i pâyine...pây-i-n-e (23.a); başını<baş-ı-n-ı (23.b); merkâdün<merkâd-ü-n (28.b); çeşme-i vaslın<vasl-ı-n (32.b)

8.2.3. Üçüncü Çoğul Şahıs: sözleri<söz-leri (30.b).

8.3. İsim Cümleleri

Metinde, 13 isim cümlesi geçmektedir. Yüklemli, isim ya da isim soylu olan ve ek-fiilin sadece "geniş zaman" ve "geçmiş zaman"larında çekimlenen bu cümleleri, yüklemli olanın aldığı zaman eki ve şahıs eklerine göre şöyle sıralayabiliriz:

8.3.1. Geniş Zaman: Birinci Tekil Şahıs; şusuzam<susuz-am (9.b); men lebün müştakıyam<müştak-ı-y-am (10.b) müştakunam<müştak-u-n-am (26.a). İkinci Tekil Şahıs: ol bahr-ı kerâmet sensen<sen-sen (27.a). Üçüncü Tekil Şahıs: günbed-i devvâar rengi âb-gündür<ab-gün-dur (2.a); aceb yoh (dur) (3.a); karangu gicede bîmâre su virmek hayırdur<hayır-dur (8.b); zühâd kevser talibi(dür)<talib-i-dür (10.a); rakibindür<rakibim-dür (12.b); ömürlerdir (23.a); ümidim var(dır) (29.b); umduğum oldur (32.a).

8.3.2. Geçmiş Zaman: Üçüncü Tekil Şahıs; mu'cizi âlemde bir bahr-ı bî-pâyân imiş<i-miş (19.a).

9. Fiiller

Metinde, Haber Kipleri ve Dilek Kiplerinden bir zaman ekiyle çekime girmiş ve yargı bildiren 68 fiil bulunmaktadır. Yapısal oluşumları gereği tek cümle sayılan sıralı cümlelerdeki birden fazla yargı bildiren unsurlar da bu sayıya dahil edilmemiş, ancak bunların dışında, metinde geçen diğer 12 fiil, isim-fiil, sıfat-fiil ve zarf-fiil eklerinden birini alarak fiilimsi durumunda olmaları nedeniyle bağımsız yargı bildirmeyen, fakat yan cümle yüklemi olarak temel cümle yüklemine farklı görev ilgisiyle tamamlayan fiiller oldukları için mevcut sayının dışında tutulmuştur. Yardımcı fiillerin dışında kalan 43 fiilden 37'si somut, 6'sı de soyut anlamlı fiillerdir.

9.1. Fiil Cümleleri: Metinde 68 fiil cümlesi bulunmaktadır. Fiil cümlelerinin isim cümlelerine kıyasla sayıca çok fazla oluşu, sanatçının, kavrama ve algılama bağlamında varlığın hareketlerine yönelik bir üslup tercih ettiğini göstermektedir. Fiil cümlelerini, yüklemli olanın aldığı kip zaman ve şahıs eklerine göre şöyle sıralayabiliriz:

9.1.1. Geniş Zaman: 1.Tekil Şahıs: bilmezem (2.a); dîde-i bîdâre rûz-ı hâşr olanda hâb-ı gafletden bîdâr olup eşk-i hâşretten su tökende dîdârdan maîrûm olmayam (31-32. a+b). Üçüncü Tekil Şahıs: su bu denli dutuşan odlara çâre kılmaz (1.b); su mürur ilen divâra rahneler bıragur (3.b); ihtiyât ile su içer (4.b); dil-i mecruh peykânun sözün vehm ilen söyler (4.a); yüzün teg bir gül açılmaz (5b); muharrir gubârını hattuna ohşabilmez (6.a); gül temennasıyla hâra su virmek zâyi olmaz (7.b); nitekim meste mey hûş yâra su içmek hoş gelür (10.b); her dem durmayup ravzâ-ı kuyuna güzâr eyler (11.a); serv meğer kumrî niyâzundan serkeşlökkilur (14.a); bülbülün kanın bu reng ile içmek ister (15.a); hayret ilen barmagın dişler (20.a); âb-ı hayât olur (21.a); elbette su zehr-i mâra döner (21.b); dir (23.a); su başını daşdan daşa urup muttasıl âvâre gezer (23.b); ister (24. a); ol dergâhtan dönmez (24. b); ehl-i hatâ virdini zikr-i na'tın derman bilür (25. a); mey-hâre def-i humar için su içer (25. b); leb-teşneler yanup hem-vâre su diler (26. b); zülâl-i feyz çeşme-i hûşşiddenden her dem iner (28. a).

9.1.2. Geçmiş Zaman: Metinde, birinci ve ikinci tekil şahıslarda çekimlenmiş bir yüklem yoktur. Üçüncü Tekil Şahıs: su, gübed-i devvâra gözümden muhit olmuş (2.b); gâlibâ su ol serv-i hûş-ref-târa âşık olmuş (11.b) tıynet-i pâkini ehl-i âleme rûşen kılmış (16.a); tarîk-i ahmed-i muhtâra su iktidâ itmiş (16.b); mu'ci,zâtı âteş-i muhtâra sepüpdür(17.b); seng-i hâre gül-zâr-ı nübüvvet revnâkın tâze kılmag için mu'cizinden su izhâr eylemiş (18.a+b); su andan min min âteşhâne-i küffara yetmiş (19.b); el sunup vuzû için gül-i ruhsâra su urgaç min baîr-i rahmet her kıtreden mevc-hîz eylemiş (22a+b); şeb-nem-i feyzün şeb-i mi'râcda sâbit ü seyyâra su yetürmüş (27.b);); bîm-i dūzah dil-i sūzânuma nâr-ı gam salmış (29.a); fuzûlî sözleri yümn-i na'tünden su ebr-i nişândan lü'lü'-i şeh-vâra dönen tek güher olmuş (30.a+b).

9.1.3. Şart: Birinci Tekil Şahıs: ger dest-bûsı arzusuyla ölsem (13.a). Üçüncü Tekil Şahıs: gönlüm zek-ı tîgundan çâk çâk olsa (3.a); yara her kimde olsa (4.b); min gül-zâra su virse (5.b); kara su bahmahdan hâme tek gözlerine inse (6.b); müjgânüm ârizün yâduyla nem-nâk olsa (7.a); kim şiddet günü ensâra

barmagından su virdüğün istimâ **itse** (20.b); ger dostı zehr-i mâr **içse** (21.a); hasmı su **içse** (21.b); ger su pâre pâre **olsa** (24.b); merçadün tecdid iden mi'mâra su hâcet **olsa** (28.b).

9.1.4. İstek: Birinci Tekil Şahıs: hâk-i pâyına yetem (23.a). **Üçüncü Tekil Şahıs:** n'ola (7.a); su ol kûya vara (12.b); su dâmenin duta (14.b); ayağına düşe (14.b); su yalvara (14.b); gül budâğınınuñ mizâcına gire (15.b); şu şurtara (15.b); zerre zerre hâk-i dergâhına nûr sala (24.a); ebr-i ihsânun ol nâra su sepe (29.b) ;; çeşme-i vaslun men teşne-i d îdâra su vire (32.b);

9.1.5. Gereklilik: Birinci Tekil Şahıs: su yolın ol kûydan toprağ olup dutsam gerek (12.a).

9.1.6. Emir: İkinci Tekil Şahıs: eşkden gönlümdeki odlara su saçma (1.a); gâm günü dil-i bîmârdan tîgin dirîğ itme (8.a); peykânun iste (9.a); hicrinde şevkûm sâkin it (9.a); bir kez bu sahrâda benümçün ara su (9.a). **Üçüncü Tekil Şahıs:** bâğ-bân gül-zârı suya virsün (5.a); zahmet çekmesun (5.a). **İkinci Çoğul Şahıs:** koyman (12.b); (siz) toprağum kûze eylen (13.b); anunla yâra su sunun (13.b)

10. Fiilimsiler

Metinde bazı cümleler, fiilimsilerle genişletilmiştir. 12 fiilimsiden 3'ü isim-fiil, 2'i sıfat-fiil, 7'si de zarf-fiildir. İsim-fiiller: vir-mek (7.b); iç-mek (10.b; 15.a); kıl-mak (18.a). Sıfat-fiiller: vir-dik-ün (20.b- zamirli sıfat-fiil); dön-en su (30.b). Zarf- fiiller: -durma-y-up (11.a); ol-up (12.a); sun-up (22.b); ur-gaç "vurunca, vurduğu zaman" (22.b); ur-up (23.b); yan-up (26.b); ol-anda (31.a).

11. Bileşik Fiiller

11.1. Yardımcı Fiillerle Yapılan Birleşik Fiiller:

it- "et-mek": dirîğ it- "esirgemek, önlemek" (8.a); istimâ it- "işitmek, duymak (20.b); sâkin it- "sakinleştirmek, dindirmek (9.a); tecdid it- "yenilemek, canlandırmak (28.b).

eyle- "et-mek, eyle-mek, yap-mak": güzâr eyle- "geçmek" (11.a); kûze eyle- " testi, bardak yapmak" (13.b); ızhâr eyle- "göstermek, ortaya çıkarmak" (18.b); mevç-hîz eyle-"dalgalanmak, dalga oluşturmak" (22. a)

ol- "olmak": **âb-ı hâyât ol-** "hayat suyu haline gelmek (21.a); **âşık ol-** "aşık olmak (11.b); **bidâr ol-** "uyanmak" (31.a); **güher ol-** " müvevher haline gelmek, değerlenmek" (30.a);); **hâcet ol-** " gerekmek, ihtiyaç olmak" (28.b);); **pâre pâre ol-** " parça parça olmak, parçalanmak" (24.b); **mahrûm ol-** " mahrum olmak, elde edememek" (32.a); **muhit ol-** "çevre olmak, çevrelemek" (2.b); **nem-nâk ol-** " ıslanmak, nemlenmek" (7.a-b); **pâre pâre ol-** "parça parça olmak, parçalanmak" (24.b); **toprak ol-** "toprak olmak, topraklaşmak" (12.a); **zayi' ol-** "ziyan olmak, boşa gitmek" (7.b)

kıl- **çâre kıl-** "çare etmek, çare olmak" (1.b); **iktidâ kıl-** "tabi olmak, uymak" (17.b); **rûşen kıl-** "aydınlatmak; göstermek" (16.a); ser-keşlük kıl- "dik başlılık etmek, baş kaldırmak (14.a); tâze kıl- "tazelemek, canlandırmak (18.a);

11. 2. Anlamca Kaynaşmış (Deyimleşmiş) Birleşik Fiiller: Gözerine kara su in- (6.b); hoş gel- (10.b); zehr-i mâre dön- (21.b); nâr-ı gam sal- (29.b).

11. 3. Kurallı Bileşik Eylemler:

Metinde bu yapıda sadece bir yerde "e bil-" kalıbıyla oluşturulmuş "yeterlik" bileşik fiili geçmektedir: ohşadabil- "ohşad a bil-" (6.a).

12. İ-mek fiili: " i-" yardımcı fiili üç yerde geçmektedir. Men lebün müştâkıyam "müştâk-ı-y-am (10.a); müştakunam "müştak-u-n-am" (26.b); sensen "sen i-sen" (27.b); bâhr-ı bî-pâyân imiş "i-miş" (19.a)

13. Zamirler

13.1. Şahıs Zamirleri: Birinci Tekil Şahıs Zamirleri: "men" (10.a; 32.b); Üçüncü Tekil Şahıs Zamiri: ol "anunla <o ile": vasıta hali (13.b); andan: ayrılma (ablatif) hali (19.b); oldur "o-dur< odur": Ek-fiilin geniş zamanında çekimli (32.a).

13.2. İşaret Zamirleri: "bu" (1.b);

13.3. Soru Zamirleri: ne (7.a);

13.4. Belirsizlik Zamirleri: kim (4.b; 20.a);

14. Sıfatlar:

Metinde, 11'i Farsça, 6'sı Türkçe olmak üzere 17 sıfat kullanılmıştır.

14.1. Farsça Sıfatlar: bî-pâyân “sonsuz” (19.a); bîdâr “aşktan tutuşmuş, düşkün (31.b); bîmâr: hasta (8.a); mecrûh: yaralı (4.a); sûzân: yanık (29.a); hem-vâre: her an, sürekli (26.b); teşne “yüze susamış” (32.b); şeh-vâr: iri (30.b); sâbit ü seyyare “duran ve gezen (27.b); hîş-reftâr: güzel yürüyen (11.b); pâk: temiz (16.a).

14.2. Türkçe Sıfatlar: Niteleme Sıfatları: kara “kara su” (6.b); İşaret Sıfatları. Bu “bu sahra” (9.b), “bu reng” (15.a); ol “ol kûy” (12.a-b); “ol dergâ”h (24.b); “ol bahr-ı kerâmet” (27.a). Belirsizlik Sıfatları: bir “bir gül (5.2); “bir kez” (9.b); bir bahr-ı pâyân” (19.a); her “her kim” (7.b); “her katre” (22.a); “her dem” (28.a); Sayı Sıfatları: bin (min) “bin gülzâr (5.b); “min bahr-ı kerâmet (12.a).

15. Edatlar

Metinde geçen edatları, kökenleri ve beyitlerdeki kullanım sıra ve sayılarına göre şöyle belirtebiliriz: **Farsça kökenli cümle başı edatları:** *çün* (12.b); *eyle kim* (25.b; 26.b); *ger* (13.a; 21.a; 24.b); *meğer* (14.a); 15.a); *yâ “yahut, yoksa”* (2.b). **Farsça kökenli bağlama edatları:** *ki* (32.a); *kim* (1.b; 3.b; 17.b; 19.a; 27.a); **Arapça cümle başı edatları:** *galibâ* (11.b). **Arapça hitap edati:** *yâ “yâ Habiba’llah* (26.a). **Türkçe Edatlar:** **Çekim edatları:** *ile* (15.b); *ilen<ile-n “ile”* (4.a-b; 3.b; 20.a); *teg “gibi”* (5.b; 6.b; 30.b); *denlü* (1.b); *içün “için”* (9.b; 18.a; 22.b; 25.b). **Benzetme edatları:** *-vâr “gibi; uygun, yakışır”* (şeh-vâr, 30.b). **Hitap Edatları:** *ey “ey göz”* (1.a). **Bağlama Edatları:** *nite kim* (10.b); *gerek* (12.a); *dahu* (12.b).

16. Muhteva (İçerik)

Klasik edebiyatın önemli nazım şekillerinden biri olan kasidelerin kendine özgü bir yazılış planı vardır. Tam bir kaside, nesib (veya teşbib), tegazzül, girizgâh, methiye, fahriye, taç ve dua olmak üzere yedi bölümden oluşur. Bu kasidede klasik kaside planına uyulmuş ancak “tegazzül” bölümüne yer verilmemiştir. Bölümlerin kaside içindeki dağılışı ise şöyledir: 1-15. beyitler nesib; 16. beyit girizgâh; 17-29. beyitler methiye; 30. beyit fahriye ve taç; 31-32. Beyitler duâ bölümüdür.

Bu kaside Hz. Muhammed’e karşı duyulan sevgiyi anlatmak maksadıyla yazıldığı için (Çalışkan, 2004: 35) tür olarak bir na’tır. Adını redifinden alan eser, “Su Kasidesi” adıyla tanınmıştır

Şair, nesib bölümünde içinde bulunduğu ruh halini ustaca anlatırken Tanrı vergisi olarak nitelediği şairlik yeteneğini gösterme çabası içinde olmuş, beyitlerdeki lirizmin kaynağını aşkın elem ve ıstırapları, ayrılık, hasret ve yalnızlık hallerinden doğan acılar oluşturmuştur.

Nesip bölümünün kayda değer en önemli özelliği aşkın, beşeri ve platonik düzeyde ele alınması ve uygulanan komplike mazmun sistemiyle şiirin arka plan kültürüne işaret edilmesidir. Nitekim Fuzûlî’nin, 2. beyitte, dünyanın kainatın merkezi olarak telakki edildiği, bütün varlıkların ve kainatın dünyanın etrafında döndüğü ve “günbed-i devvâr” tamlamasıyla kastedilen gök kubbenin katmanlarından birinde su bulunduğu yolunda eski bir inanca dair bilgiler vermesi; 3. beyitte geçen “tîg” ile dokuzuncu beyitte geçen “peykân” mazmunlarının anlam zenginliğinden yararlanıp içindeki aşk ateşini söndürsün diye kılıç ve temren çeliğinin bileşimde bulunan sudan medet ummasına bağlı olarak kızgın demirin önce iyice dövülüp sonra suya sokularak çeliğe dönüştürülmesi hatırlatmasıyla bizi bir zenaat dalı hakkında bilgilendirmesi; yine şairin, dördüncü beyitte yaralı gönlün (dil-i mecrûh), içinde su bulunmasından dolayı sevgilisinin peykanını yani kirpiklerini korkarak anmasını başka bir gerekçeye bağlayıp eski tıp biliminde ağır hastalara hemen su vermenin çok zararlı olduğunu ima etmesi; altıncı beyitte, hattatın “gubâr” denilen sanatsal yazının uygulanışında, aynı parlak noktaya sürekli bakmanın gözlerde bir görme rahatsızlığına yol açabileceği ihtimalini “gözlerine kara su inmek” deyişimiyle anlatması onun, iyi bir öğrenim gördüğünü ve devrinin bir çok bilim dalına ilişkin bilgi ve fikir sahibi bir kişi olduğunu gösterir.

Kasidenin girizgâh bölümü olan 16. beyitte ilk kez Hz. Peygamberin ismi geçmektedir. Aynı zamanda methiye bölümüne geçişi de sağlayan bu beyitte, Hz. Muhammed’in yoluna giren (uyan) suyun, insanlığa temiz yaradılışını göstermesinden söz edilir.

Methiye bölümünde Hz. Peygamber, abartı dilinden uzak gerçek vasıflarıyla övülür. Fuzûlî, Fahr-ı kâinat (kâinatın övünç kaynağı) olan Hz. Muhammed’e karşı duyduğu sevgi ve bağlılığı en etkili biçimde dile getirir. Şair, su’dan sonra en çok kullanılan ve İslami Türk edebiyatı terminolojisinde Hz. Muhammed’i sembolize eden gül’ü, Hz. Peygamber’in peygamberlik bağının ezelden açılan ilk gülü olması fikrinden hareketle peygamberin “evvel” ismine işaret olacak şekilde (Yeniterzi, 1993: 314) değerlendirir ve “taze gülzâr-ı nübüvvet” tamlamasıyla da onun hem şeriat hem kitap sahibi olan nebi vasfını öne çıkarır (Pala, 2004: 53). Bunun yanında, seçkin bir inci denizine benzettiği Hz. Peygamber’in, insanlığın efendisi, en hayırlısı, Allah’ın sevgilisi oluşu, mi’râc mucizesi ve olağanüstü tecelliler meydana getirmesi gibi O’nun öne çıkan üstün vasıfları üzerinde durur.

Şair, fahriye bölümünde kendini ve sanatını överken sözlerinin inci gibi değer kazanmasının nedenini zaten kendisi de bir inci olan Hz. Peygamberi övme olayına bağlar. Dua bölümünü oluşturan son iki beyitte de, kıyamet günü Hz. Peygamber'e kavuşma, yüzünü görme ve onun şefaatine sığınma arzusunun dile getirir.

Sonuç

Okunduğu ya da dinlendiğinde insanı yüreğinden saran ve bizde tekrar tekrar okuma ve dinleme hevesi uyandıran şiirler vardır; herkese özgü olmayan bazı yaşantıların bir ürünü olarak ortaya çıkan bu şiirlerin ilham kaynağını genellikle büyük aşklar ve ıstıraplar oluşturmuştur. İslami edebiyatta etki alanının genişliği ve kalıcılığı yakalamış estetik yapısıyla en çok okunan ve hakkında birçok yorum ve açıklamalar yapılan Fuzûlî'nin Su Kasidesi de böyle bir duygu yoğunluğunun sonucu olarak ortaya çıkmıştır

Yoğun ve sarsıcı duyguların yaşanmasına yol açan aşk, tüm insanlara özgü özel bir hali yansıtmış gibi görünse de bir şairin, insani ya da ilahi boyutta yaşadığı aşk kadar etkileyici olamaz. Bu yüce duygunun sanat diliyle dizelere taşınması sonucu ortaya çıkan estetik yansımalar hem eserin hem de sanatçının değerini belirler. Bu çerçeveden bakıldığında Fuzûlî'nin aşk anlayışının, belirli bir dünya görüşüne dayalı insanlar arasında eğlenmek amaçlı yaşanan aşktan farklı olarak mutasavvıfların Allah aşkına benzer bir özellik gösterdiğini söyleyebiliriz. Bunu, mutasavvuf olmadığı halde gerek "Na't-ı Nebevi"sinde gerekse diğer kaside ve gazellerinde bedeni hazların üstünde yaşadığı aşkını tasavvufi mecazlarla örmesinden ve aşk acısına katlanma, sabır ve alçakgönüllülük gibi tasavvufi esasları ilke olarak benimsemesinden anlıyoruz.

Eserde hakim olana temel duygu, eserin asıl yazılış amacını da belirleyen Hz. Muhammed sevgisidir. Ancak bu duygu, başlangıçta beşeri bir çizgide gelişme gösterirken giderek mecazi bir hüviyet kazanarak hem Hz. Peygamber'e hem de onu alemlere rahmet olarak gönderen Allah'a duyulan bir aşka dönüşmüştür. Şair, mecazi aştan gerçek aşka geçiş sürecinde yaşanan duygu değişimini başarılı bir şekilde dizelere yansıtmıştır. Bu, Fuzûlî'nin, *diken gibi sert sanılan Türkçe ile gül yaprağı gibi ince şiirler söyleyeceğim* dediği henüz olgunlaşma dönemindeki XVI. yüz yıl Türkçesine olan hakimiyetinin ve sanatında gösterdiği ustalığın bir göstergesidir.

Yaşamı üzüntü ve keder olarak gören Fuzûlî'nin aşka dair anlatımlarının geri planında aslında aldığı medrese eğitimi gereği devrinin birçok bilim dalına ilişkin zengin bir bilgi ve kültür birikiminin yattığını bazı beyitlerde yaptığı telmihlerden anlamaktayız. Yine metinde, devir nazariyesini hatırlatan, insanın çıkış noktası ile dönüş noktası arasında sıkıntılarla dolu hayat yolunu sürdürebilmesinin ancak bilgiye ulaşmakla mümkün olabileceği inancına dair yansımalara tanık olmaktadır.

Kasidede, şiir tekniğine ilişkin ses ve söz tekrarları başarıyla kullanılmıştır. Su sesi izlenimi veren aliterasyonların beyitlerde dengeli bir şekilde dağılımı, şairin, şiirin anlam dokusuyla örtüşün diye seçiminde büyük titizlik gösterdiği ve su çağrışımı uyandıran sözcükleri, her beyitte tekrarı yapılan su redifiyle bir arada kullanması hem anlama hem de müzikal yapıya güç katmıştır.

KAYNAKÇA

- Akar, Metin (2018). *Su Kasidesi Şerhi*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Akyol, İbrahim, (1991). Fuzûlî'nin Su Kasidesinin İlk On Beytinin Şerh Denemesi. *İslâmî Edebiyat Dergisi*, S.12 s. 46-50.
- Altıntaş, Ramazan (2017). Kur'an-ı Kerim'de Delil Olarak Su. *Keşkül Dergisi*, S 43, s. 27-31.
- ATA, Mehmet Mahfuz (2013). Zemzem Suyu ve Özellikleri. *Ekev Akademi Dergisi*, S. 56, s. 375-398.
- Banarlı, Nihat Sami (1975). *Türkçenin Sırları*. İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı.
- Batıslam, Dilek (2013). Divan Şiirinde Su ve Suyla İlgili Unsurlar. *Anadolu'da Su Medeniyeti Dizisi Geleneksel Türk Sanatında ve Edebiyatımızda Su*, 5, ss. 43-63.
- Canan, İbrahim (1993). *Kütüb-i Sitte*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Cebecioğlu, Ethem (2009). *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*. İstanbul: Ağaç Kitabevi Yayınları.
- Çavuşoğlu, Mehmed (1983). *Yahya Bey ve Divânından Örnekler*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Çifci Ceyhan (2013). Geçmişten Günümüze Türklerde Su Kültü. *Anadolu'da Su Medeniyeti Dizisi Geleneksel Türk Sanatında ve Edebiyatımızda Su*: 5.s s. 23-31.
- Cumbur, Müjgan (1976). Ahilik Gelenek ve Görenekleri Üzerine. *I. Uluslararası Türk Folklor Kongresi Bildirileri*, S. 21, s. 61-66.
- Çalışkan, Âdem (2004). *Fuzûlî'nin Su Kasidesi ve Şerhi*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Devellioğlu, Ferit (1990). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Ankara: Aydın Kitabevi.
- Ehade, Mircea (1992). *İmgeler ve Simgeler*. Çev. Mehmet Ali Kılıçbay, Ankara: Gece Yayınları.
- _____ (2003). *Dinler Tarihine Giriş*. Çev. Lale Arslan, İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Eliade, Mircea ve Couliano, I. P. (1997). *Dinler Tarihi Sözlüğü*. Çev. A. Erbaş, İstanbul: İnsan Yayınları.
- Ergin, Muharrem. (1970). *Orhun Abideleri*. İstanbul: MEB.
- Esin, Osman (2018). İnanç Temelinde Suyun Yaradılış Düşüncesi ve Geleneksel Yapı Üzerindeki Etkisi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi / The Journal of International Social Research*, S. 58, s. 61-69.

- Fazlıoğlu İhsan (2016). *Fuzûlî Ne Demek İstedi?*. İstanbul: Peppersense Yayınları.
- Gölpınarlı, Abdülbâki (1961). *Fuzûlî Divanı*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Gökay, Orhan Şaik (1973). *Dedem Korkutun Kitabı*. İstanbul: MEB.
- Günay, Hacı Mehmet (2009). Su. *TDV İslâm Ansiklopedisi* (c., 37 ss. 432-437). İstanbul: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi.
- Güneş, Mustafa (2014). *Su Kasidesi Şerhi*. İstanbul: Hoşgörü Yayınları.
- Gölpınarlı, Abdülbâki (1949-1950). İslâm ve Türk İllerinde Fütüvvet Teşkilâtı ve Kaynakları. *İ.Ü. İktisat Fakültesi Mecmuası*, S. 1-4, s. 6-354.
- İnan, Abdülkadir (1976). *Eski Türk Dini Tarihi*. İstanbul: MEB.
- İsmail Habib (1942). *Edebiyat Bilgileri*. İstanbul.
- Karahan, Abdülkadir (1996). *Fuzûlî, TDV İslâm Ansiklopedisi* (c., 13 ss. 240-246). İstanbul: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi.
- Karlığa, H. Bekir, (1991). Anâsır-ı Erbaa. *TDV. İslâm Ansiklopedisi* (c., 3 ss. 149-151). İstanbul: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi.
- Kerderli Mahmud (1956). *Nehcü'l-Feradis*. Ankara: TTK Yayını.
- Köprülü, Fuad (1933). Azeri Edebiyatının Tekamülü. *İslâm Ansiklopedisi*. (c., II ss. 119). İstanbul: MEB.
- Küçükbaş, Mustafa Sabri (2013). Zemzem. *TDV İslâm Ansiklopedisi* (c., 44 ss. 242-246). İstanbul: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi.
- Levent, Ağâh Sırrı (1972). *Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Mazıoğlu, Hasibe (1997). *Fuzûlî Üzerine Makaleler*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Nurdoğan, Muhammed (1996). Fuzûlî'nin Poetikası. *İlmî Araştırmalar*, S. 2, s. 47-72.
- Olgun Tahir (1936). *Fuzûlî'ye Dâir*. İstanbul: Selâmet Basımevi.
- Onay, Ahmet Talat (2000). *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Öztelli, Cahit (1974). Anadolu'da Şamanlığın İzleri. *I. Uluslararası Türk Folklor Semineri Bildirileri*, Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları, S. 9, s. 410-414.
- Pala, İskender (2004). *Su Kasidesi*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- _____ (1989). *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*. c. I-II, Ankara: Akçağ Yayınları.
- _____ (2000). Fuzûlî'nin Su Kasidesi. *Osmanlı Su Medeniyeti Uluslararası Sempozyumu*, 5-8 s. 111-118.
- Şener, Halil İbrahim (1995). *Kaside-i Bürde Kaside-i Bür'e ve Su Kasidesi*. İzmir: İrfan Kültür Eğitim Derneği.
- Şenlik, Ahmet Şefik (2014). Osmanlı Türkçesinin Öncü Bağlaçları Hakkında. *İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, S. 4, s. 159-177.
- Sözengil, T. Mümtaz (1991). *Tarih Boyunca Alevilik*. İstanbul: Çözüm Yayınları.
- Tanpınar, Ahmed Hamdi (1969) *Edebiyat Üzerine Makaleler*. İstanbul: MEB.
- Tarlan, Ali Nihat (1992). *Hayâli Divanı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Uludağ, Süleyman (2017). Su ve Süfilik. *Keşkül Dergisi*, S. 43, s. 9-21.
- _____ (1994). Devir. *TDV İslâm Ansiklopedisi* (c., 9 ss. 231-232). İstanbul: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi.
- Üzgor, Tahir (2000). Su Redifli Şiirler ve Fuzûlî'nin Su Kasidesi'nin Kompozisyonuna Dair. *İlmî Araştırmalar*, S. 9, s. 239.-248.
- Yavuz, Kemal (2013). Türk Şiirinde Nazire. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, S. 10, s. 359-424.
- Yeniterzi, Emine (2013). Fuzûlî'nin Su Kasidesi'nde Su Redifini Seçmesinin Sebebi. *Anadolu'da Su Medeniyeti Dizisi*, S. 5. s. 77-88.
- _____ (1993). *Dîvân Şiirinde Na't*. Ankara: Türkiye Dinayet Vakfı Yayınları.

Metin

kaşide der-na't-ı hazret-i nebevî

1. saçma ey göz eşkden gönülümdeki odlara su
kim bu deñlü dutuşan odlara kılmaz çâre su
2. âb-gündür günbed-i devvâr rengi bilmezem
yâ muhîtm olmuş gözümden günbed-i devvâra su
3. zzevķ-i tîģuñdan 'aceb yoh olsa gönülüm çâk çâk
kim mürür ilen biragur rahneler dîvâra su
4. vehm ilen söyler dil-i mecrûh peykânun sözün
ihtîât ile içre her kimde olsa yara su
5. suya virsün bâğ-bân gül-zârı zahmet çekmestün
bir gül açılmaz yüzün tek virse min gül-zâra su
6. ohşadabilmez gubârını muharrir hattuna
hâme tek bahmahdan inse gözlerine çâra su
7. 'ârızun yâdıyla nem-nâk olsa müjgânun n'ola
Zâyî' olmaz gül temennâsıyla virmek hâra su
8. gamm günü itme dil-i bîmârdan tîģun dirîģ
hayrdur virmek çâranu gicede bîmâra su
9. iste peykânın gönül hecrinde şevķüm sâkin it
susuzam bir gez bu sahrâda benümçün are su
10. men lebün müştâkıyam zühhâd kevser tâlibi
nite kim meste mey içmek hõş gelür hûş-yâra su
11. ravzâ-i kûyına her dem durmayup eyler güzâr
'âşîķ olmuş gâlibâ ol serv-i hõş-reftâra şü
12. su yolın ol kûydan toprağ olup dutsam gerek
çün rakîbümdür dañı ol kûya koyman vara su
13. dest-bûsî ârzûsıyla ger ölsem dõstlar
kûze eylen toprağum sunun anunla yâra su
14. serv ser-keşlûk kılar kumrî niyâzından meger
dâmenin duta ayagına düşe yalvara su
15. içmek ister bûlbûlün çânın meger bir reng ile
gül budagının mizâcına gire kırtara su
16. tıynet-i pâkini rûşen kılmış ehl-i 'âleme
iķtîdâ kılmış tarîķ-i ahmed-i muhtâra su

17. seyyid-i nev'-i beşer deryâ-yı dürr-i istifâ
kim sepüpdür mu'cizâtı âteş-i eşrâra su
18. kılmag için tâze gül-zâr-ı nübüvvet revnâkın
Mu'cizinden eylemiş izhâr seng-i hâre su
19. mu'cizi bir bahr-i bî-pâyân imiş 'âlemde kim
yetmiş andan min min âteş-hâne-i küffâra su
20. hayret ilen barmağın dişler kim itse istimâ'
barmağndan virdüğün şiddet günü ensâra su
21. döstü ger zehr-i mâr içse olur âb-ı hayât
hasmı su içse döner elbette zehr-i mâra su
22. eylemiş her kıatrede min bahr-i rahmet mevc-hız
el sunup urgaç vuzu için gül-i ruhsâra su
23. hâk-i pâyına yetem dir 'ömrlerdür muttasıl
başını daşdan daşa urup gezer âvâre su
24. zerre zerre hâk-i der-gâhına ister sala nûr
dönmez ol der-gâhdan ger olsa pâre pâre su
25. zikr-i na'tın virdini dermân bilür ehl-i hatâ
eyle kim def'-i humâr için içir mey-hâre su
26. yâ habîba'llâh yâ hayre'l-beşer müştâkunam
eyle kim leb-teşneler yanup diler hem-vâre su
27. sensen ol bahr-i kerâmet kim şeb-i mî'râcda
şeb-nem-i feyzün yetürmüş sâbit ü seyyâra su
28. çeşme-i hürşiddin her dem zülâl-i feyz iner
hâcet olsa merkadün tecdid iden mî'mâra su
29. bîm-i düzah nâr-ı gamm salmış dil-i sûzânuma
var ümîdüm ebr-i ihsânun sepe ol nâra su
30. yümn-i na'tünden güher olmuş fuzûlî sözleri
ebr-i nîsândan dönen tek lü'lü'-i şeh-vâra su
31. hâb-ı gafletden olup bîdâr olanda rûz-ı haşr
eşk-i hasretten tökende dîde-i bîdâre su
32. umduğum oldur ki mahrum olmayam dîdârdan
çeşme-i vaslın vire men teşne-i dîdâra su

Beyitlerin paragraf bütünlüğü içinde Türkiye Türkçesine çevrilmesi

1. Ey göz! Gönlümdeki ateşlere göz yaşından su saçma ki, böylesine tutuşan ateşlere su fayda vermez.
2. Şu dönen gök kubbenin rengi su rengi midir; yoksa gözümde akan sular (göz yaşları) mı dönen gök kubbeyi kaplamıştır, bilemem.
3. Senin kılıca benzeyen keskin bakışlarının zevkinden benim gönlüm parç parça olsa buna şaşılmaz. Nitekim akarsu da zamanla duvarda, yarlarda yarıklar meydana getirir.
4. Yaralı olanın suyu ihtiyatla içmesi gibi, benim yaralı gönlüm de senin ok temrenine, benzeyen kirpiklerinin sözünü korka korka söyler.
5. Bahçivan gül bahçesini sele versin, boşuna yorulmasın; çünkü bin gül bahçesine su verse de senin yüzün gibi bir gül açılmaz.
6. Hattatın beyaz kâğıda bakmaktan, kalem gibi, gözlerine kara su inse (kör olsa,) gubârî yazısını, senin yüzündeki tüylere benzetemez.
7. Senin yanağının anılması sebebiyle kirpiklerim ıslansa ne olur, buna şaşılır mı? Zira gül elde etmek dileği ile dikene verilen su boşa gitmez.
8. Gamlı günümde hasta gönlümde kılıç gibi keskin olan bakışını esirgeme; zira karanlık gecede hastaya su vermek hayırlı bir iştir.
9. Gönül! Onun ok temrenine benzeyen kirpiklerini iste ve onun ayrılığında duyduğum hararetimi yatıştır, söndür. Susuzum bu defa da benim için su ara.
10. Nasıl sarhoşa şarap içmek, aklı başında olana da su içmek hoş geliyorsa, ben senin dudağım özlüyorum, sofular da keşer istiyorlar.
11. Su, her zaman senin Cennet misâli mahallenin bahçesine doğru akar. Galiba o, serviyi andıranyürüyüşlü sevgiliye aşık olmuş.
12. Topraktan bir set olup su yolunu o mahalleden kesmeliyim, çünkü su benim rakibimdir, onu o yere bırakmam.
13. Dostlarım! Şayet onun elini öpme arzusuyla ölürsem, öldükten sonra toprağımı testi yapın ve onunla sevgiliye su sunun.
14. Servi kumrunun yalvarmasından dolayı dik başlılık ediyor. Onu ancak suyun eteğini tutup ayağına düşmesi yalvarıp aracı olması bu dik başlılığından kurtarabilir.
15. Gül fidanı bir hile ile bülbülün kanını içmek istiyor; bunu engelleyebilmek için suyun gül dallarının damarlarına girerek gül ağacının mizacını değiştirmesi gerekir.
16. Su Hz. Muhammed'in yoluna uymuş, dünya halkına temiz yaratılışını açıkça göstermiştir.
17. İnsanların efendisi, seçme inci denizi (olan Hz. Muhammed'in) mucizeleri kötülerin ateşine su serpmiştir.
18. Katı taş, Peygamberlik gül bahçesinin parlaklığını tazelemek için mucizesinden dolayı su meydana çıkarmıştır.
19. Hz. Peygamberimiz'in mucizeleri dünyada uçsuz bucaksız bir deniz gibi imiş ki ondan) ateşe tapan kâfirlerin binlerce mâbedine su ulaşmış ve onları söndürmüştür.
20. Mihmet günü Ensâr'a parmağından su verdiğini kim işitse hayret ile parmağını ısıtır.
21. Dostu yılan zehr-i içse âb-ı hayat olur. Aksine düşmanı da su içse elbette yılan zehrine döner.
22. Abdest için el uzatıp gül yanaklarına su vurunca her bir su damlasından binlerce rahmet denizi dalgalanmıştır.
23. Su ayağının toprağına ulaşayım diye başını taştan taşa vurarak ömürler boyu, durmaksızın başıboş gezer.
24. Su, onun eşliğinin toprağına zerrecikler halinde ışık salmak ister. Eğer parça parça da olsa o eşikten dönmez.
25. Günahkarlar, senin naatını söylemeyi canlarına derman bilirler; bu şuna benzer ki sarhoşlar, humarlarını atmak için yine içki içerler.
26. Ey Allah'ın sevgilisi! Ey insanların en hayırlısı! Susmuşları) yanıp dâimâ su diledikleri gibi seni özlüyorum.
27. Sen o kerâmet denizisin ki mî'râc gecesinde feyzinin çiyeleri sabit yıldızlara ve gezegenlere su ulaştırmış.
28. Kabrini yenileyen mimara su lazım olsa, güneş çeşmesinden her an bol bol saf, tatlı ve güzel su iner.
29. Cehennem korkusu, yanık gönlüme gam ateşi salmış, o ateşe, senin ihvan bulutunun su serpeceğinden ümitliyim.
30. Seni övmenin bereketinden dolayı Fuzûlî'nin sözleri, nisan bulutundan düşüp iri inciye dönen su damlası gibi birer inci olmuştur.
31. Kıyamet günü olduğu zaman, gaflet uykusundan uyanan düşkün göz, hasretten gözyaş) döktüğü zaman.
32. O mahşer günü, güzel yüzüne susmuş olan bana vuslat çeşmeninin su vereceğini, bundan beni mahrum bırakmayacağını ummaktayım.